

Foto: Rettighed til anvendelse købt ved jumpstory.dk

SAMVÆRSCHIKANE

Obstruction of Contact with Child

SPECIALE | JURA | AALBORG UNIVERSITET | 2022

TRINE VELLING LYKKEGAARD GULDBRANDSEN | STUDIE NR: 2017 3081

VEJLEDER: GITTE MELDGAARD ABRAHAMSEN | ANTAL ANSLAG: 143.638

VEJLEDER: GITTE MELDGAARD ABRAHAMSEN | ANTAL ANSLAG: 143.638

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – Indledning	1
1.1 Problemformulering	3
1.2 Afgrænsning af problemfeltet	3
1.3 Metode og materiale	3
Kapitel 2 – Retten til samvær i historisk belysning	6
2.1 Myndighedsloven i 1922	6
2.2 Lovændringer fra 1960-1995	6
2.3 Forældreansvarslovens oprindelse i 2007	7
2.4 Chikanepakke nr. 1 i 2012	8
2.5 Chikanepakke nr. 2 i 2015	9
2.5.1 Bopælsforælders ferie, jf. FAL § 21a	9
2.5.2 Hurtig midlertidig afgørelse om kontaktbevarende samvær, jf. FAL § 29, stk. 3	9
2.5.3 Automatisk erstatningssamvær, jf. FAL § 42, stk. 3	10
2.5.4 Mødepligt for forældre til møder i Statsforvaltningen, jf. FAL § 31 a, stk. 2	10
2.5.5 Tilbud om børnesagkyndig rådgivning, jf. FAL § 32a	10
2.6 Det nye familieretlige system i 2019	10
Kapitel 3 – Et fælles forældreansvar	12
3.1 Et fælles ansvar	12
3.2 Et fælles ansvar for samvær	14
Kapitel 4 – Samværschikane	16
4.1 Samværschikane	16
4.2 Barnets bedste	19
4.4 Barnets bedste set med andre øjne	28
4.4.1 Den sociale slagside	28
4.4.2 Den ustabile samværsforælder	28
4.4.3 Den ukendte far	28
4.4.4 Værdinormerne og opfattelserne i samfundet ændrer sig	29
4.4.5 Barnets stemme i forældrenes konflikt	30
4.4.6 Barnets bedste som skalkeskjul for andre interesser	31
4.4.7 Det individuelle skøn	31
4.4.8 Dommerens afgørelse	32
Kapitel 5 – Højesteretsdom af den 8. september 2020	33
5.1 Domsanalyse af U.2020.3854H	33
5.2 Højesterets dommens betydning for fremtidige sager	38
5.3 Tiden efter Højesterets dommen	41
5.3.1 Sag nr. 1 - Tfa2021.83	41
5.3.2 Sag nr. 2 - Tfa2021.145	42
Kapitel 7 – Konklusion	44
Litteraturliste	46

Abstract

This master thesis is about when custodial parents deny their children's contact rights and withhold the children from seeing the other parent – obstruction of contact with child.

Every year in Denmark, thousands of divorces end in a battle over the children. Last year more than 300 children lost contact with their mother or father in a divorce dispute.¹

The aim of this thesis is therefore to investigate how the Danish court assess obstruction of contact in decisions on custody, residence, and contact. The criteria within the courts decides on whether to rule against or in favour of the other parent are being analyzed. Another theme is whether these criteria are in line with the government's initiatives in the area or not.

According to the Act on Parental Responsibility, it is the right of the child to have access to both parents and to have the presence of his parents in his life. As parents split up and obstruction of contact occurs this scenario cannot be further away from the reality.

In most cases, the contact agreements work in a way that the parents and the child are satisfied with. However, a minority experience disagreement about how the contact should take place. Studies have shown that between 25 and 30 percent of all divorced parents there is a conflict of contact either at the divorce or later in the process.²

Over time, there has been a great focus on precisely these types of family cases. In an attempt to stem the obstruction of contact the Danish government has passed on several legislative measures in 2012 and 2015. The so-called "*the parental harassment packages*", which were intended to highlight the parents' shared responsibility for the child, to make sure the contact with the child must always be determined on to strengthen the child's best interest and perspective in cases of obstruction of contact, where parents argue about the child.

From the 1st of April 2019, The Agency of Family Law was introduced, replacing the Danish State Administration. It is a new judicial system that relates to all cases of family issues. The purpose of a introducing a new system is to "*find solutions that are in the best interests of each individual family*³, and to make sure the child's right to well-being and protection should have first priority,"⁴ and give the child a voice in the parents' conflict in matters of custody, residence, and contact issues.

Denmark ratified the European Convention on Human Rights in 1953 and have implemented the principle of article 3 the best interest of the child. All decisions regarding custody, residence and contact must always be in accordance with the child's best interest. The principle is to let the child stay with its primary carer and to maintain the child's contact with the other parent. But what happens in cases when the presumptions are in conflicting with one another? Leading experts in Danish Family Law warn that the legal system does not work, children are still getting stuck in their parent's conflict and losing the contact to the other parent in cases of obstruction of contact.

¹ (Bjerre & TV2, 2022, s. Episode 1)

² (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 9)

³ (Familiereetshuset, 2022)

⁴ (Lund-Andersen, Commission on European Family Law, country reports Denmark, Update 2021: Danish Report and Danish Legislation, 2021, s. 4)

Kapitel 1 – Indledning

Forestil dig, at du som forælder, ikke skal hente dit barn, på vej hjem fra jobbet, som du plejede at gøre. Du kan derfor ikke spørge dit barn, om hvordan barnets dag er gået. Inden sengetid kan du ikke gå en smut ind forbi barnets værelse, hvor dit barn sover trygt og godt, mens du stille betragter dit barns fredsommelige ansigt og rolige åndedræt.

Det er realiteten for mange forældre, når drømmen om kernefamilien brister. I Danmark er der i gennemsnit ca. 15.000 skilsmisser om året, og næsten hvert tredje danske barn oplever årligt, at deres forældre går fra hinanden.⁵ Ifølge tallene fra Danmarks Statistik bliver hvert tredje danske par med fællesbørn skilt, inden det yngste barn er fyldt 10 år.⁶

Alle mister noget, når man går fra hinanden. Det gælder uanset, om man er dén, der beslutter at forlade sin partner, eller om man er parten, der bliver forladt, eller barnet som står magtesløs tilbage fanget i forældrenes samlivsofhævelse.

Som forældre kan det føles svært at skulle overskue sin nye rolle som enlig forælder midt i en samlivsofhævelse eller skilsmisse. Et følelsesmæssigt kaos opstår, og den anden forælders kvaliteter som forælder kan være vanskelige at se, når troen på hinanden som livspartner svigter. For egen vindings skyld kan det virke belejligt at rette sin vrede mod den anden forælder. Konflikter kan derfor let forekomme.

For mellem 25-30% af alle skilsmisseforældre opstår der konflikter om samvær enten ved skilsmissen eller senere hen i forløbet.⁷ Men problemerne opstår for alvor, hvis konflikten får lov til at fylde i en sådan grad, at der indtræder åbent fjendtlighed mellem forældrene, og konflikten udvikler sig til chikane af den anden forælder.

Et barn har efter forældreansvarslovens regler ret til at se begge sine forældre og at have både mor og far til stede som en del af barnets liv efter forældrenes samlivsofhævelse. Dette scenarie kan ikke være længere væk fra den virkelighed, som udspiller sig i de familier, hvor samværschikane er en realitet.

Samværschikane er langt fra et sjældent fænomen i forældrenes kamp om børnene.⁸ Hvert år ender tusindvis af danske skilsmisser i en kamp om børnene, og alene sidste år mistede 300 børn kontakten til deres mor eller far i en skilsmissekonflikt.⁹

I forenklet form er der tale om chikane, ”når en forælder bruger alle tænkelige kneb for at forhindre den anden forælder i at se barnet.”¹⁰ Den chikanerende forælder bruger barnet som våben i krigen mod den anden forælder. Forælderen kan ikke se klart, den får skyklapper på, den ser kun den anden forælders fejl, og ikke hvad vedkommende selv gør, som præger barnet, og som ikke er til barnets bedste.

⁵ (Danmarks Domstole, 2021)

⁶ (Olsen, 2020)

⁷ (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 9)

⁸ (Retsadvokaterne, u.d.)

⁹ (Bjerre & TV2, 2022, s. Episode 1)

¹⁰ (Mieth, 2015)

*”Barnet betaler prisen, når forældre skændes, taler grimt om hinanden, nægter at tale sammen eller samarbejde.”*¹¹ Barnet bliver fanget i konflikten mellem mor og far, og det bliver en del af vreden, løgnene og manipulationen. Et barn kan blive så påvirket af den nærmeste forælders modvilje mod den anden forælder, at barnet fuldkommen mister troen på omverden, og barnet lider varig skade.¹²

Der har derfor over tid været et stort fokus på netop disse typer af familiesager. I forsøget på at komme samværschikane til livs vedtog Folketinget i 2012 og 2015 en række ændringer til forældreansvarsloven. De såkaldte »chikanepakker«, som havde til hensigt at dæmme op for chikane i forældreansvarsager, hvor forældre strides om barnet.

Desuden indførtes den 1. april 2019 i Danmark et nyt familieretligt system om omlægning af Statsforvaltningen til Familieretshuset med det formål bedre at kunne tilgodese børnene, varetage deres tarv¹³ og give barnet en stemme i forældrenes konflikt i sager om forældremyndighed, bopæl og samvær.

I sager om samværschikane er Danmark forpligtet til at sikre beskyttelsen af barnet efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN’s børnekonvention overholdes. Det er et barns menneskeret at kende og at ses med begge sine forældre. For at sikre det enkelte barn kan nyde godt af denne beskyttelse, har Danmark i sager om forældreansvar forpligtet sig til at træffe afgørelser, der lever op til beskyttelsen.¹⁴

Gennem de seneste år har området båret præg af en række lovgivningsmæssige tiltag, som bevidst har haft til formål at forbedre samværsforælderen retstilling og barnets relation til samværsforælderen. Ikke desto mindre har den store offentlige interesse om emnet ført til en ophedet retspolitisk debat, om hvorvidt tiltagene rammer plet, for hvordan vi kommer samværschikanen til livs?

Familieretlige eksperter mener, at svaret skal findes i retspraksis i den nylig afsagte højesteretsdom U.2020.3854H fra den 8. september 2020.

¹¹ (Børns Vilkår, 2022)

¹² (Børns Vilkår, 2022)

¹³ (Legal Desk, 2021)

¹⁴ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 3)

1.1 Problemformulering

Samværschikane er et stort problem, når det bruges som våben i krigen mod den anden forælder – både for samværsforælderen men særligt for barnet. Formålet med dette kandidatspeciale er derfor at bidrage til en forståelse af, hvad er samværschikane, og hvordan opstår samværschikane. At give et overblik over hvilke lovgivningsmæssige tiltag, der er anvendt for at komme problemet til livs, analysere tidligere retspraksis på området samt belyse den nuværende retstilling med særlig fokus på dom U.2020.3854H. Dette gøres for at undersøge, hvilken betydning samværschikane har for beslutningen om forældremyndighed, bopæl og samvær.

På baggrund af disse formål vil følgende spørgsmål blive besvaret:

- *Hvornår er der tale om samværschikane mellem barnets forældre?*
- *Hvilken betydning har samværschikane for beslutningen om forældremyndighed, bopæl og samvær?*
- *Hvilken betydning kan den nylig afsagt dom U.2020.3854H fra Højesteret den 8. september 2020 tillægges i fremtidige sager om samværschikane?*

1.2 Afgrænsning af problemfeltet

For bedst muligt at besvare problemformuleringen afgrænses problemfeltet. Specialet anlægger problemstillingen om samværschikane ud fra et juridisk og nærmere bestemt familieretligt perspektiv. Der fokuseres alene på de forældrekonflikter, hvor forældrene ikke kan nå til enighed, og hvor sager om samværschikane ender som sager i Familieretshuset og senere hos domstolene. Dette gøres for at undersøge, hvilken betydning samværschikane har for den familieretlige myndighedsbeslutning om forældremyndighed, bopæl og samvær. Det betyder sager, hvor forældre selv bliver enige om fastsættelsen om samvær, og samværet fungerer efter hensigten, beskæftiger specialet sig ikke med.

I specialet fokuseres der alene på, hvorvidt samværet udøves, og det afgrænser sig fra at tage stilling til omfanget og vilkårene af det af retten fastsatte samvær. Det omhandler kun samvær med barnets forældre ifølge forældreansvarslovens § 19 og ikke barnets samvær med andre end forældrene efter forældreansvarslovens §§ 20 og 20a. Specialet behandler ikke reglerne for de grovere tilfælde af samværschikane, hvor en forælder bortfører eller uberettiget tilbageholder et barn i udlandet. Desuden vil særregler om samvær for særlige persongrupper, som for eksempel adoptivbørn, institutionsbørn og indlagte børn ikke blive omtalt. Specialet vil således afgrænse sig til kun at fokusere på børn ud fra et bredt og overordnet perspektiv, og med dette menes alle umyndige personer under 18 år. Det betyder, at regler om samvær i adoptionsloven, lov om social service og forskellige andre *lex specialis* regler ikke vil blive gennemgået. Eventuelle overgangsregler vil heller ikke blive behandlet i det følgende, idet det ikke er aktuelt for belysning af problemstillingen. Specialet ligger national retspraksis og national ret til grund for besvarelsen.

1.3 Metode og materiale

Specialet vil primært blive besvaret ved anvendelse af den retsdogmatiske metode til beskrivelse af retstilstanden på området samværschikane, og den betydning som

samværschikane har for beslutningen om forældremyndighed, bopæl og samvær.¹⁵ Analysen vil foretages med inddragelse af primære retskilder, samt andre relevante kilder såsom vejledninger til lovgivningen, undersøgelser og retslitteratur.

Primære retskilder i form af loven og retspraksis inddrages. Loven, som kan støttes ret på, og som håndhæves af de familieretlige myndigheder og domstolene¹⁶ herunder lovens forarbejder, der bidrager til en forståelse af, hvordan lovgivningen skal fortolkes. Retsspraksis, fordi det er en retskilde, som er med til at skabe ret, og som dermed udgør en central del af fastlæggelsen af retstilstanden og gældende ret.¹⁷ Ældre domspraksis bruges til at illustrere udviklingen af gældende ret, mens nyere domspraksis har forrang frem for ældre domme til at belyse den nuværende retstilstand ud fra en *lex posterior* betragtning. Tillige må Højesteretsdomme ud fra det retslige *lex superior* princip tillægges større retskildeværdi end landsretsdomme, og landsretsdomme en større retskildeværdi end byretsdomme. Langt de færreste sager om samværschikane ender for Højesteret, specialet vil derfor primært indeholde analyser af landsretsdomme.¹⁸

Ligeledes anvendes også vejledninger i specialet. Ganske vist skal det bemærkes, at vejledninger ikke er juridiske bindende retskilder,¹⁹ og de alene bør ses som en vejledning til, hvilke forhold de familieretlige myndigheder kan tillægge vægt i vurderingen af forældreansvarssager. Vejledningerne spiller en væsentlig rolle i de familieretlige myndigheders sagsbehandling, og de bidrager dermed til en forståelse af, hvordan retspraksis er på området²⁰, og de vil derfor blive anvendt i dette speciale.

Specialet indeholder også kilder for eksempel undersøgelser, meningsmålinger og statistikker, som ikke er juridiske retskilder og derfor ikke kan bruges til at beskrive retstilstanden på området. Men det er kilder, som bruges til at understøtte emnets aktualitet og samfundsrelevans. Data, som bygger på teorier eller hypoteser, og som viser holdningerne fra en repræsentativ del af danskerne, hvis validitet afhænger af faktorer som svarprocent og målgruppe valg. I specialet anvendes derfor kun anerkendte medier som Danmarks Statistik og Megafon, som leverer officiel og uafhængig statistik og meningsmålinger om den danske befolkning.

Som supplement til de juridisk bindende retskilder vil udvalgt retslitteratur også blive benyttet i specialet. Selvom retslitteratur ikke udgør en retskilde, og juridisk litteratur ikke i sig selv kan støttes ret på, anvendes retslitteratur i projektet til at bidrage til en nærmere forståelse af samværschikane som begreb. Men som retsteoretikere og eksperter på området må retslitteratur alligevel kunne tillægges en vis værdi. Advokater, fordi det er dem, der ved at føre beviser formelt set har en afgørende betydning for sagernes resultat. Dommere, idet de træffer afgørelser i sagerne om samværschikane og er med til at skabe retspraksis på området. Forskere, lektorer og andre familieretlige eksperter, da de som fagpersoner har en teoretisk og faglig forståelse for, hvad der er gældende ret på området, og hvilken betydning samværschikane har set ud fra et mere samfundsorienteret perspektiv. Det bør dog

¹⁵ (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 66)

¹⁶ (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 65)

¹⁷ (Munk-Hansen, Den juridiske løsning, 2017, s. 59)

¹⁸ (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 311-312)

¹⁹ (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 341)

²⁰ (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 341)

understreges, at det er væsentligt at være særdeles kildekritisk overfor juridisk litteratur, da forfatterens subjektive holdninger let kan få indflydelse på gengivelsen af det relevante faktum.²¹

Den retshistoriske metode anvendes i dette projekts kapitel 2 til at belyse de vigtigste lovændringer, der har været indenfor området samværschikane gennem tiden. Som et nødvendigt redskab og en juridisk disciplin bidrager den retshistoriske metode til bedre at kunne forstå samtidens gældende ret. For lige så vigtigt som det er for jurister at kende gældende ret, mindst lige så vigtigt er det for jurister at kende lovgivers hensigt og de historiske forhold, der har påvirket gældende ret. Projektet introduceres derfor med et kort afsnit, som i medfør af retshistorisk metode giver et overblik over fortidens relevante love og retspraksis.²²

²¹ (Munk-Hansen, Den juridiske løsning , 2017, s. 74)

²² (Danmarkshistorien.dk, 2021), (Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2018, s. 68)

Kapitel 2 – Retten til samvær i historisk belysning

I dette kapitel forklares i korte træk om de væsentligste lovændringer og samfundstendenser, som gennem tiden har været med til at skabe samværsretten, som den er i dag.

2.1 Myndighedsloven i 1922

Samværsforældersretten til at se sit barn er i dag kendt under betegnelsen samværsret, den var indtil 1922 betegnet »besøgsret« og derefter og indtil 1986 »samkvemsret«.²³ Samvær var ikke omtalt i den ældre danske lovgivning, og det var en ulovhjemlet ret indtil myndighedsloven i 1922.²⁴

Med myndighedsloven i 1922 blev samvær en lovbestemt ret for den forælder, som ved samlivsophævelsen ikke fik del i forældremyndigheden over et fælles ægtebarn.²⁵ Førhen var det kun en ret, såfremt forældrene havde indgået aftale herom.²⁶ I 1922 indførtes det, at aftaler om samvær fremover ikke længere måtte indgås mellem forældrene, da der skulle tages hensyn til børnenes tarv.²⁷ Spørgsmålet om samvær skulle alene afgøres af Overøvrigheden »de regionale myndigheder«²⁸ i forbindelse med beslutningen om forældremyndigheden, jf. myndighedslovens § 27.²⁹

Set ud fra et nutidigt perspektiv tog afgørelserne fra dengang ikke et særligt hensyn til børnenes tarv.³⁰ Dengang var det afgørende for forældremyndigheden og dermed samværsretten, hvem af ægtefællerne, der var skyld i skilsmissen og forbrød sig mod ægteskabets forpligtelser herunder retten til børnene.³¹ Selvom samvær blev fastsat af myndighederne, skulle der ikke meget til, før samværet blev ophævet, hvis forældrene ikke kunne samarbejde om samvær.³² Desuden fandt retten til samvær i denne tid ikke anvendelse for uægte børn, det vil sige børn, som var født udenfor ægteskab.³³

2.2 Lovændringer fra 1960-1995

Samværsretten blev først tillagt fædre til børn født uden for ægteskab i 1969 med en ændring af myndighedsloven³⁴, hvoraf det blev hjemlet:

”Overøvrigheden »de regionale myndigheder« kan tillægge faderen til et barn uden for ægteskab ret til personligt samkvem med barnet, såfremt det er foreneligt med barnets tarv,

²³ (Bille, 1997, s. 1, spalte 1)

²⁴ (Bille, 1997, s. 1, spalte 1)

²⁵ (Bille, 1997, s. 3, spalte 2)

²⁶ (Bille, 1997, s. 3, spalte 2)

²⁷ (Bille, 1997, s. 3, spalte 1)

²⁸ (Pedersen, 2009)

²⁹ (Bille, 1997, s. 3, spalte 2)

³⁰ (Bille, 1997, s. 2, spalte 1)

³¹ (Bille, 1997, s. 2, spalte 1)

³² (Bille, 1997, s. 3, spalte 1)

³³ (Bille, 1997, s. 3, spalte 1)

³⁴ (Myndighedsloven § 27, stk. 2., lov 257 af 4/6 1969)

*og særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor.*³⁵

Der var dog ikke en ubetinget ret, men en regel om at samvær kunne fastsættes, såfremt retten fandt, at forhold talte herfor. Dette gjaldt dog ikke, medmindre de ugifte forældre havde boet sammen med barnet mindst i 1 år (1 årsreglen).³⁶

Grundtanken om mor som den primære omsorgsperson kan spores helt tilbage til 60'ernes kønsidealler og ”*stereotype billeder af manden som skaffedyr og familieforsørger i periferien af kernefamilien, og kvinden som den primære omsorgsperson i familiens midte.*”³⁷

Først i 1972 begyndte der at ske gradvis udvikling. Fraskilte fædre kunne nu få forældremyndighed over fællesbarnet, men kun såfremt mor ikke kunne håndtere det eller ikke ønskede at bortadopere barnet.³⁸

På samme tidspunkt ændredes også synet på samværsretten. Da samværsretten i 1978 blev gjort til en ret for ugifte fædre,³⁹ og i 1986 opstod der en lovhjemlet ret til samvær for alle forældre, såfremt forælderens hidtidige forbindelse med barnet talte herfor. Med hidtil forbindelse mentes, hvis forældrene havde udvist vilje til at ville leve sammen for eksempel giftet sig, købt hus eller flyttet sammen eller andet.⁴⁰

I 1995 udgik reglen om ”hidtil forbindelse” med henblik på samvær og det, at barnet ikke havde haft kendskab til den anden forælder, var ikke nok til at fornægte den anden forælder samvær med barnet.⁴¹ Det biologiske faderskab blev således givet en fortrinsret fremfor det sociale faderskab, og en far af kød og blod blev nu regnet for mere end en såkaldt ”stedfar”.⁴²

2.3 Forældreansvarslovens oprindelse i 2007

Den nuværende regulering af samværschikane, som den kendes i dag, tager udgangspunkt i forældreansvarsloven, som trådte i kraft 1. oktober 2007 ved lov nr. 499 af 6. juni 2007. For overblikkets skyld blev det besluttet, at der skulle en ny hovedlov til sagerne om forældremyndighed, bopæl og samvær. Den nye forældreansvarslov byggede på en lang række af bestemmelserne fra den daværende Lov om Forældremyndighed og Samvær og Myndighedsloven.

Titlen på loven blev ændret fra *forældremyndighedsloven* til *forældreansvarsloven* for at understrege det grundlæggende princip om, at det er forældrenes fælles ansvar at træffe væsentlige beslutninger om barnet, dels at være ansvarlige for samarbejdet om barnet og dels at drage omsorg for barnet.⁴³

³⁵ (Folketinget, 1969, s. § 27, stk 2)

³⁶ (Bille, 1997, s. 4, spalte 1)

³⁷ (Berlingske, 2015)

³⁸ (Bille, 1997, s. 4, spalte 2)

³⁹ (Bille, 1997, s. 4, spalte 1)

⁴⁰ (Bille, 1997, s. 4, spalte 1)

⁴¹ (Bille, 1997, s. 4, spalte 1-2)

⁴² (Bille, 1997, s. 4, spalte 2 og s.7, spalte 1)

⁴³ (Folketinget, 2006-2007, s. punkt 1.2)

Princippet om barnets bedste har eksisteret i mange år i praksis, men blev først et nedskrevet hensyn med forældreansvarsloven i 2007, og samtidig blev lovgivningen vedrørende samvær ændret til at barnets perspektiv fremover skulle sættes i første række.⁴⁴ Det fulgte af forslag til forældreansvarsloven fra 2006, at det fremover ikke længere er forældrenes ret til at se barnet, men barnets ret til at se sine forældre, som sættes i fokus.⁴⁵

I samværssager skal afgørelserne træffes ud fra, hvad der er til barnets bedste, jf. forældreansvarslovens § 21, stk. 2. Forældreansvarsloven siger dog ikke, hvordan begrebet barnets bedste skal fortolkes, hvori der er overladt et stort skøn til de familieretlige myndigheder. Men i dag findes også forældreansvarsvejledningen, som opstiller en ikke udtømmende liste af forhold, som kan tages med i betragtning i bedømmelsen af barnets bedste.⁴⁶

Aldersgrænsen for, hvornår børn skal inddrages og høres, fjernedes med forældreansvarslovens § 34⁴⁷, og barnets synspunkter skulle indgå i alle forhold vedrørende barnet, alt efter dets alder og modenhed efter forældreansvarslovens § 5. På nær hvis barnet ikke ønskede at udtale sig.⁴⁸

Med forældreansvarsloven blev det fastslået, at samvær alene skal forstås som en ret - ikke en pligt, jf. forældreansvarslovens § 19, stk. 3, således at det ikke længere skulle være muligt at pålægge samvær under tvang mod samværsforælderenes ønske. Ud fra den overbevisning, at hvis samværet sker under tvang, og samværsforælderen ikke ønsker at deltage og lære barnet at kende, kan det utvivlsomt være til barnets bedste at deltage i samværet.⁴⁹

2.4 Chikanepakke nr. 1 i 2012

I 2012 ændres forældreansvarsloven med fuldt flertal i lovforslag nr. 157, som følge af en evaluering foretaget af Folketingets Retsudvalg.⁵⁰ Formålet med ændringerne var at fremhæve forældrenes fælles ansvar for barnet, at styrke barnets perspektiv og at samvær fremover skal fastsættes ud fra en konkret vurdering af hensyn til barnets bedste.⁵¹

I forældreansvarsloven blev kriterierne for at ophæve fælles forældremyndighed ændret til også at omfatte samværschikane, men kun hvis der var klare holdepunkter for at antage, at forældrene ikke ville kunne samarbejde. Det blev pointeret, at retten i situationer som denne skal vurdere barnets bedste ud fra et fremtidsorienteret perspektiv.⁵² Desuden blev reglerne om transport af barnet i forbindelse med samvær forenklet, og betingelserne for at fastsætte samvær med andre end barnets forældre lempedes. Kompetencen til at træffe afgørelser om samvær skulle fremover behandles i Statsforvaltningen, og muligheden for at gennemføre

⁴⁴ (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 11)

⁴⁵ (Folketinget, 2006-2007, s. 2, punkt 3)

⁴⁶ (Folketinget, 2006-2007, s. 3)

⁴⁷ (Folketinget, 2006-2007, s. 5)

⁴⁸ (Folketinget, 2006-2007, s. 1)

⁴⁹ (Folketinget, 2006-2007, s. 3)

⁵⁰ (Folketingets retsudvalg, 2011-2012)

⁵¹ (Folketinget, 2012, s. 6, 1. spalte)

⁵² (Folketinget, 2012, s. 1, 1. spalte)

børnesagkyndige undersøgelser og indhentelse af sagkyndige erklæringer om forældrene blev i lovtæksten nærmere tydeliggjort.⁵³

2.5 Chikanepakke nr. 2 i 2015

Den 1. oktober 2015 trådte den såkaldte ”Chikanepakke” i kraft, også betegnet som ”Chikanepakke nr. 2”.⁵⁴ Lovforslaget nr. 103 af den 17. december 2014 blev vedtaget med fuldt flertal, da samværschikane stadig var et stigende problem til trods for tidligere ændringer i forsøget på at komme problemet til livs.

Formålet med lovforslaget var at *fremme begge forældres aktive og loyale medvirken til en samværsags behandling og at imødegå de problemer, der opstår, når sagens proces og afklaring forhales.*⁵⁵ Lovforslaget havde nærmere bestemt til formål, at *”barnets kontakt med den ene forælder ikke skal kunne afbrydes, uden at der er en væsentlig grund hertil, og uden at det er til barnets bedste.”*⁵⁶ Det blev derved pointeret, at begge forældre aktivt har pligt til at sikre, at barnet har en kontakt med begge sine forældre, for at barnets ret til samvær kan realiseres.⁵⁷

Chikanepakken var tiltænkt som en rettesnor for Statsforvaltningen til, hvordan de nye regler om samvær i forældreansvarsloven skulle anvendes, og fem væsentlige ændringer til forældreansvarsloven har særlig relevans for dette speciale.⁵⁸

2.5.1 Bopælsforælders ferie, jf. FAL § 21a

Med chikanepakken blev bopælsforælders ret til at afholde ferie udenfor almindelige ferie- og helligdagsperioder afskåret. Almindelige ferie- og helligdagsperioder skulle i den sammenhæng forstås som skolernes ferieperioder. Førhen havde bopælsforælders en ubegrænset ret til at planlægge ferien, uanset om dennes ferie med barnet var sammenfaldende samværsforælders ret til samvær. Derved kunne bopælsforælders forhindre samværet i at finde sted også udenfor ferie- og helligdagsperioder. Nu krævede det i stedet den samværsberettigedes samtykke, såfremt bopælsforælders ferieønsker og samvær var sammenfaldende. Hvis ferien nægtedes, kunne bopælsforælders nu søge Statsforvaltningen om godkendelse af ferieafholdelsen.⁵⁹

2.5.2 Hurtig midlertidig afgørelse om kontaktbevarende samvær, jf. FAL § 29, stk. 3

For at undgå at afgørelser om samvær trækker ud i månedsvis, indførtes reglen om at Statsforvaltningen hurtigst muligt og senest inden for 3 uger kunne træffe en afgørelse om midlertidigt samvær. En midlertidig afgørelse som anses for endelig, lige så snart en aftale eller afgørelse om forældremyndighed og bopæl ligger fast. På den måde kunne barnet bevare kontakten med begge sine forældre, og forældrenes konflikt formindskedes ved at forældrene

⁵³ (Folketinget, 2012, s. 7, 1. spalte)

⁵⁴ (Folketinget, 2014, s. 1, § 3 stk. 1)

⁵⁵ (Folketinget, 2014, s. 4, afsnit 1)

⁵⁶ (Folketinget, 2014, s. 4, afsnit 1)

⁵⁷ (Folketinget, 2014, s. 4, afsnit 2)

⁵⁸ (Aarup, 2020)

⁵⁹ (Aarup, 2020)

ikke længere skulle møde op i Statsforvaltningen igen for at få den midlertidige afgørelse gjort endelig.⁶⁰

2.5.3 Automatisk erstatningssamvær, jf. FAL § 42, stk. 3

For hver udeblivelse og aflysning af samvær fastsattes et automatisk erstatningssamvær, uanset grunden til at samværet blev forhindret, hvad enten aflysning beroede på sygdom eller andet, hvilket gjorde det mindre attraktivt for bopælsforælderen at forhindre samværet, da samværet nu gennemførtes uanset. Tidligere var det formålsløst for samværsforælderen at søge om hjælp til at få erstatningssamvær opfyldt. Erstatningssamværet skulle nu finde sted i den efterfølgende uge til et aflyst samvær på straks opfordring fra samværsforælderen til bopælsforælderen uden forudgående anmodning til Statsforvaltningen. Erstatningssamvær fandt dog ikke sted i tilfælde af samværsforælderen egen skyld, eller hvis samværet var placeret i ferie/helligdags periode, hvor barnet planlagt skulle være hos bopælsforælderen.⁶¹

2.5.4 Mødepligt for forældre til møder i Statsforvaltningen, jf. FAL § 31 a, stk. 2

Mødepligt indførtes, hvorved forældrene havde pligt til at deltage i det første møde, som de var indkaldt til af Statsforvaltningen, som også i dag kaldes for ”vejledningsmødet”. Hensigten var, at sagerne ikke skulle trækkes ud af hensyn til barnets bedste grundet forælderen manglende fremmøde, således der hurtigst muligt kunne findes frem til sagens kerne og en løsning. Denne regel var med til at sikre, at forældrene medvirkede loyalt og aktivt til belysning af sagen, og hvis ikke traf Statsforvaltningen afgørelsen på det eksisterende grundlag. Kun en lægeerklæring gav forælderen ret til at afgive senere forklaring i sagen.⁶²

2.5.5 Tilbud om børnesagkyndig rådgivning, jf. FAL § 32a

Endvidere indførtes tilbud om børnesagkyndig rådgivning i forbindelse med børnesagerne i fogedretten. Med den børnesagkyndige rådgivning blev forældrene givet en række psykologiske redskaber og værktøjer til, hvordan de bedre kunne arbejde med sig selv, sætte egne følelsesmæssige behov til side, for bedre at blive i stand til at overbringe barnet til samvær med den anden forælder. På den måde kunne samværet i videst muligt omfang ske uden brug af umiddelbar magtanvendelse af hensyn til barnet, og barnet undgik den ubehagelige oplevelse, det kunne være at blive fjernet med magt forud for et samvær.⁶³

2.6 Det nye familieretlige system i 2019

Ved lovbekendtgørelse nr. 766 af 07/08/2019 indførtes det nye familieretlige system, som trådte i kraft den 1. april 2019. Frem til den 1. april 2019 opdeltes de familieretlige sager efter sagstyper, alt efter om sagerne vedrørte konflikter om samvær, forældremyndighed eller bopæl. I sagerne om forældremyndighed og bopæl traf byretten afgørelserne, mens afgørelser om samvær blev afgjort administrativt af Statsforvaltningen med Ankestyrelsen som

⁶⁰ (Aarup, 2020)

⁶¹ (Aarup, 2020)

⁶² (Aarup, 2020)

⁶³ (Aarup, 2020)

administrativ klageinstans, jf. forældreansvarslovens §§ 21 og 41.⁶⁴ Med det nye system nedlagdes Statsforvaltningen, og der blev tilføjet en ny administrativ myndighed »*Familieretshuset*«. Som noget nyt indførtes det, at sagerne fremover skulle inddeles i forskellige sagsbehandlingsspor efter sagstype og konfliktniveau, for bedre at kunne allokere hver enkelt families unikke behov.

Formålet med det nye system er bedre at kunne tilgodese barnet, varetage barnets tarv ved at give barnet en stemme i forældrenes konflikt, samt at favne tusindvis af familieretlige sager på en hurtigere og langt mere enkel og effektiv måde.⁶⁵

⁶⁴ (Socialministeriet, 2018)

⁶⁵ (Legal Desk, 2021)

Kapitel 3 – Et fælles forældreansvar

I dette kapitel gennemgås forældrenes fælles ansvar efter forældreansvarsloven, herunder bopælsforælders beslutningsbeføjelser til forskel for samværsforælders. Betydningen det kan have for en forælders medindflydelse på vigtige beslutninger i barnets liv, at forælderen får del i forældremyndigheden.

3.1 Et fælles ansvar

Når man som forældre har bragt et barn til verden sammen, medfølger det ikke kun en udfordrende tid som nybagte forældre, det indebærer en livslang opgave om at støtte barnet og give barnet de nødvendige betingelser for en god opvækst – der medfølger et fælles ansvar. Et lovfastsat ansvar, om at forældrene forpligter sig til at samarbejde om barnet resten af barnets opvækst, uanset samlivet mellem dem ophører.⁶⁶ Efter forældreansvarslovens § 4 om barnets bedste har forældre et fælles ansvar for at sikre barnets kontakt til begge forældre, at drage omsorg for barnet, skabe tryghed for barnet og at træffe væsentlige beslutninger ud fra barnets interesser og behov.⁶⁷ Det gælder også i familier, hvor forældrene ikke bor sammen, her er forældrene stadig forpligtet til samarbejde om barnet.

For de fleste forældre, som går fra hinanden, har konflikter ofte været årsagen til samlivsophævelsen, og det kan være svært for forældrene at se hinanden flere gange om ugen, forældrene forsøger derfor oftest at undgå enhver kontakt til hinanden. Når voksne vælger at få børn sammen, er dette et uundgåeligt scenarie, for det fælles ansvar forpligter. Indtil barnet er fyldt 18 år og er myndig efter § 1 i forældreansvarsloven, vil forældrene være forpligtet til at samarbejde om barnet, medmindre den ene forælder opnår fuld forældremyndighed over barnet, jf. forældreansvarslovens §§ 13 og 14.

Forældreansvarslovens klare udgangspunkt efter forældrene har ophævet samlivet er fælles forældremyndighed efter forældreansvarslovens § 8. Det afgørende for, om forældrene får tildelt fælles forældremyndighed ved barnets fødsel, er om forældrene var gift efter § 6 eller samlevende efter § 7 i forældreansvarsloven. Hvis forældrene var samlevende 10 måneder forinden barnets fødsel, og manden ifølge anerkendelse eller afgørelse må anses som værende far til barnet, så har faren til barnet som udgangspunkt del i forældremyndigheden, uanset om forældrene ikke var gift ved barnets fødsel, jf. forældreansvarslovens § 7, stk. 3.

Hvorvidt forældrene anses for at have fælles forældremyndighed, eller den ene forælder bliver tillagt forældremyndigheden alene har betydning for, hvilke beslutninger i barnets liv, som forælderen kan få medindflydelse på. Dette følger af beslutningsbeføjelserne i forældreansvarsvejledningen 2020-12-20:⁶⁸

⁶⁶ (Folketinget, 2006-2007, s. 10, afsnit 1.1)

⁶⁷ (Folketinget, 2006-2007, s. 12, afsnit 1.2)

(Folketinget, 2006-2007, s. 45, bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 4)

⁶⁸ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, punkt 3.1.1)

Forældremyndighedsindehaverne sammen	Bopælsforælder	Samværsforælder
Forældreansvarsvejledningen pkt. 3.1.1		
Navnevalg	Direkte daglig omsorg	Hvad barnet skal have af kost under samværet
Værgemål	Daginstitution	Hvem barnet skal lege med under samværet
Religion	Børnepsykolog, børnesagkyndig eller anden rådgivning	Hvad barnet skal gå til af fritidsaktiviteter under samværet (OBS risikobetonede kræver enighed)
Udstedelse af pas	Fritidsaktiviteter	Hvornår barnet skal i seng under samværet
Skolevalg og videre uddannelse	Flytning af bopæl indenfor Danmark	Hvilke udflugter barnet skal på under samværet
Alvorlige lægelige behandlinger og operationer	Særlig indflydelse på valg af skole	
Risikobetonede fritidsaktiviteter		
Skolefritidsordninger		
Flytning af barnets bopæl til udlandet herunder Grønland og Færøerne		

Har forældrene fælles forældremyndighed, kræver væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold enighed mellem forældrene, som er reguleret i § 3 i forældreansvarsloven. Beslutninger som for eksempel valg af barnets navn, barnets skole, medicinsk behandling eller operation, skolefritidsordning, udstedelse af pas og lignende. Der sondres således mellem ”væsentlige beslutninger” og ”overordnede forhold i barnets daglige liv” i relation til beslutningsbeføjelserne, der følger af fælles forældremyndighed.⁶⁹

Hvis forældremyndigheden er tillagt den ene forælder, enten mor eller far, så betyder det, at denne forælder som forældremyndighedsindehaveren kan tage alle beslutninger i barnets liv. Der er således ikke krav om enighed mellem forældrene. Forælderen med den fulde forældremyndighed kan træffe alle beslutninger om barnet uden inddragelse af samværsforælderen. Den fulde forældremyndighed kan opnås på to måder ved aftale med den anden forælder eller via en retssag.⁷⁰

Når forældrene ikke længere skal bo sammen, er det forældrenes opgave at finde ud af, hvor barnet skal bo. Barnet kan kun have bopælsadresse ved den ene af forældrene, men barnet skal samtidig også ses med den anden forælder. De adskilte forældre har et fælles ansvar for at tage stilling til disse beslutninger og finde ud af, hvor meget barnet skal være hvor, og hvor ofte barnet skal se den anden forælder. Dette kan forældrene selv indgå aftale om i en samværsaftale.⁷¹

⁶⁹ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, afsnit 3.1.1)

⁷⁰ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, afsnit 3.1.1)

⁷¹ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 71-73, afsnit 5.4)

Ved samlivsophævelse er der en forælder, der bliver bopælsforælder og den anden bliver samværsforælder. Men der er forskel på, hvilke rettigheder og forpligtelser forælderen har som henholdsvis bopæls- og samværsforælder. Som bopælsforælder kan og må forælderen træffe beslutninger om for eksempel daglig omsorg, flytning af bopæl indenfor Danmarks grænser, daginstitution, og denne har en særlig indflydelse på skolevalg.⁷²

Samværsforælderen har derimod kun indflydelse på beslutninger, der relaterer sig til samværet og kun begrænset indflydelse på stillingtagen til skolevalg og risikobetonede fritidsaktiviteter som for eksempel motorsport, dykning, boksning mv.⁷³

Beslutninger af mere dagligdags karakter kan hver forælder træffe på egen hånd uanset om deres forældrerolle er bopæls- eller samværsforælder. Det gælder for eksempel mad, tøj, sengetider, venner, legeaftaler med videre. Det afgørende i den forbindelse er, hvem barnet opholder sig hos, og hvem der er den nærmeste forældre til at træffe beslutningen i situationen.⁷⁴

3.2 Et fælles ansvar for samvær

Når det kommer til samvær, så har forældrene et fælles ansvar for, at barnet har samvær med den forælder, som det ikke har bopæl hos, og for transporten af barnet i forbindelse med samvær, jf. forældreansvarslovens § 19, stk. 1 og 2.

I henhold til forældreansvarslovens § 19, stk. 3 kan samværsforælderen anmode bopælsforælderen om samvær med barnet, men kan der ikke opnås enig mellem forældrene om samværet, kan forældrene anmode Familieretshuset og familieretten om at træffe afgørelse herom, jf. forældreansvarslovens § 21. Bestemmelsen giver Familieretshuset og familieretten hjemmel til at afgøre samværets omfang, udøvelse samt fastsættelse af vilkårene for samværet. Det er dog ikke muligt for bopælsforælderen eller myndighederne at påtvinge samværsforælderen samvær med barnet. Samvær må ikke foreligge under tvang og må kun ske efter ønske fra samværsforælderen.⁷⁵ Men bopælsforælderen har derimod en initiativret til at foreslå samværsforælderen samvær, hvis denne mener, at den anden forælder burde have mere kontakt eller mere stabil kontakt med barnet, jf. forældreansvarslovens § 19, stk. 4.

Forældrene kan desuden anmode Familieretshuset og familieretten om at træffe midlertidig afgørelse om samvær eller anden kontakt i de situationer, hvor sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær stadig verserer, og spørgsmålet om samvær endnu ikke er endelig afgjort, jf. forældreansvarslovens 29, stk. 1. Afgørelsen om midlertidigt samvær vil da være gældende, indtil der indgås en ny aftale eller afgørelse om samvær, jf. forældreansvarslovens § 29, stk. 2.

Såfremt samværet mellem forældrene lige er ophørt, og barnet indtil fornyeligt har haft kontakt til den anden forælder, så kan Familieretshuset eller familieretten efter forældreansvarslovens § 29 a, inden 3 uger fra forældrens anmodning træffe afgørelse om

⁷² (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, punkt 3.1.1)

⁷³ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, punkt 3.1.1)

⁷⁴ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 32, punkt 3.1.1)

⁷⁵ (Udvalget om Forældremyndighed og Samvær, 2006, s. 208-209, afsnit 6.4.6.1)

midlertidig kontaktbevarende samvær. Dette gælder i tilfælde, hvor kontakten mellem barnet og samværsforælderen nu er ophørt, og barnet derfor ingen eller næsten ingen kontakt har til den pågældende. Bestemmelserne om midlertidigt og kontaktbevarende samvær blev som bekendt indført med den tidligere omtalte »*Chikanepakke*« i 2015.⁷⁶

⁷⁶ Specialets afsnit 2.5.2

Kapitel 4 – Samværschikane

Titlen på dette speciale er samværschikane, det skyldes, at der er væsentlig forskel på begreberne samværschikane og samarbejdschikane. Benævnelsen afhænger af hvem af forældrene som chikanen rettes mod. Samarbejdschikane ændre benævnelse til samværschikane, når chikanen rettes mod samværsforælderen. Fælles for samværschikane og samarbejdschikane er, at chikane i den ene eller anden form, siger meget om en forælders evne til at samarbejde. En forælder, der ødelægger samarbejdet med den anden forælder kan få afgørende betydning i sager om samvær, forældremyndighed og bopæl.

4.1 Samværschikane

For et flertal af danske delte familier fungerer samværet på en måde, som forældrene og barnet er tilfredse med. Et mindretal oplever dog uenigheder om, hvordan samværet skal foregå.⁷⁷ For mellem 25-30% af alle skilsmisseforældre opstår der konflikt om samvær enten ved skilsmissen eller senere hen i forløbet.⁷⁸ Der kan selvsagt ikke altid være fuld enighed mellem forældrene vedrørende samtlige spørgsmål om barnet.

Men udarter samarbejdsproblemerne om samværet sig til vedholdende og massiv samværschikane, hvor bopælsforælderen ikke respekterer samværet og nægter at lade den anden forælder se barnet, har samværsforælderen mulighed for at kontakte familieretten og kan få en dommers hjælp til at tvangsfuldbyrde samværet. Familieretten kan afsige dom om, at barnet skal udleveres til samvær som aftalt. Finder udleveringen ikke sted, kan bopælsforælderen blive idømt tvangsbøder. Udleveres barnet stadig ikke til samvær, kan familieretten i sidste ende få politiets hjælp til at tvangshente barnet til samvær. Samværsforælderen kan også vælge at anlægge en sag for retten om at få forældremyndigheden og barnets bopæl overført til sig, således at bopælsforælderen mister retten til at have barnet boende hos sig og ikke vil kunne tilbageholde barnet fra samvær.⁷⁹

Samværschikane kan være et stort problem, for når bopælsforælderen tilbageholder barnet fra samvær, så fratager bopælsforælderen samtidig også barnets ret til at se den anden forælder, hvilket er i strid med forældreansvarslovens § 19, stk.1. Forældrene har et fælles ansvar for at samværet opretholdes, således at barnet kan have både mor og far tilstede som en del af barnets liv, såfremt samværsforælderen ønsker det, jf. forældreansvarslovens § 19, stk. 2.

Samværschikane er en form for samarbejdschikane, hvor bopælsforælderen uden påviselige grunde har forsøgt eller forhindret samværsforælderen kontakt til barnet.⁸⁰ For egen vindings skyld bruger bopælsforælderen samværschikanen som våben i kampen mod samværsforælderen. Eksempler på dette er situationer, hvor bopælsforælderen nægter at udlevere barnet til samvær, melder barnet syg, bortføre eller går under jorden med barnet, kommer med påstande om at samværsforælderen er ustabil, at samværsforælderen har

⁷⁷ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 4)

⁷⁸ (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 9)

⁷⁹ (Domstole, 2020)

⁸⁰ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 12, punkt 2.2)

krænket barnet eller på anden måde været voldelig. Samværschikane ses i mange former og udformninger:

Det ses for eksempel i **Tfa2010.262**, hvor M nægtede F overvåget samvær med fællesbarnet A, fordi M ikke ville anerkende, at F var biologiskfar til den 3-årige A, og M havde forklaret for retten, at F var voldelig og hidsig, og at han slog sine andre børn, hvis ikke børnene makkede ret. At F flere gange skulle have truet M med at smadre hendes hjem og hende. M havde for retten forklaret, at hun fortsat ville gøre alt for, at F fremadrettet ikke fik samvær med A. Retten fandt, at beskyldningerne mod F var udokumenterede, og M udøvede samværschikane.

Et andet eksempel på samværschikane er **Tfa2010.211**, hvor samværsforælderen F grundet M's samværschikane i en periode på 6 år ikke havde fået lov at se sin 9-årig datter (D). M havde flere gange politianmeldt F og kørt sager mod ham. M var i en periode gået under jorden med fællesbarnet D, som resulterede i en retssag, hvor M blev dømt for ulovlig børnebortførsel. M's begrundelser for ikke at udlevere D til samvær med F var beskyldninger om incest, andre gange var begrundelserne, at D var utryg eller ikke ville se F. Politiets efterforskning gav ikke rimelig grund til at antage, at F skulle have krænket D seksuelt, retten fandt derfor, at M udøvede samværschikane.

Et mildere eksempel på samværschikane er **Tfa2015.99**, hvor samværsordningen havde fungeret gnidningsfrit mellem det yngre forældrepar M og F, indtil den nu 4-årige pige A blev 2-3 år gammel. Herefter opstod en flerårig periode med problemer om samvær i ferieperioder, fødselsdage, helligdage og andre begivenheder, hvor M i perioder havde nægtet at udlevere A til samvær. Problemerne opstod, idet M var utilfreds med, at F inddragede kvindebekendtskaber i A's liv, og at M ville bestemme, hvornår samvær skulle foregå.

I sagen **Tfa2010.350** hvor F på foranledning af M's forhold var blevet forhindret i at se den 7-årige datter D. F havde stort set ikke haft regelmæssig kontakt med D siden den 25. februar 2003, efter M var blevet tillagt forældremyndigheden og forhindrede samværet. M nægtede at udlevere D til samvær med F uden påviselige grunde, til trods for fogedsager, tvangsbøder og fængsling. Samværschikane var begrundet i, at M havde angst for F, at M ikke kunne tilgive ham eller se hans kvaliteter som forælder. Kun i perioden hvor M var fængslet for ulovlig børnebortførsel af D, havde samværet kunne gennemføres. M's beskyldninger om vold og psykisk vold fandtes ubegrundet, og retten fandt ikke, at F ville være ude af stand til at tage vare på D.

Tfa2010.736 hvor M var flyttet til Indien med forældrenes 3-årige datter D. M nægtede F samvær trods Statsforvaltningens afgørelser om samvær og adskillige fogedforretninger. M hævdede, at hun og D var blevet truet af F, som ifølge M havde psykiske problemer. Familieretten tillagde ikke M's beskyldninger betydning, og landsretten fastslog, at der forelå massiv samværschikane fra M's side.

Chikane er ikke nødvendigvis kun envejs, der findes også afgørelser, hvor begge forældre udøver chikane overfor hinanden, altså hvor der er tale om både samværschikane og samarbejdschikane i den samme sag. Det følger af Tfa2013.363/2 og Tfa2016.179/2:

Sagen **Tfa2013.363/2**, hvor F til den 3-årige S kun sjældent havde set S, siden parret ophævede samlivet, da S var 9 måneder. M udviste modvilje mod samværet. Retten havde betænkeligheder ved at tillægge forældremyndigheden til F, da F havde planer om at lade S skifte navn og cpr.nr., for at M ikke vil kunne finde ham, og M ligesom ham kun skulle have adgang til overvåget samvær med S. F havde flere gange ringet til M, chikaneret og truet hende. I dommen udøvede M samværschikane, som kunne begrundes i F's samarbejdschikane – og omvendt.

I **Tfa2016.179/2** hvor F havde fået eneforældremyndighed over pigen B på 5 år, efter M i mere end ½ år havde udøvet grov samværschikane ved at kidnappe og bortføre datteren til Spanien. I forbindelse med M's anholdelse i 2012 fik datteren bopæl hos F, og F blev tillagt den fulde forældremyndighed over B. M anmodede 3 år senere retten om at få del i forældremyndigheden, og at B's bopæl blev overført til hende. F udøvede ifølge den børnesagkyndige undersøgelse samarbejdschikane, idet F ikke støttede nok op om, at B fik kontakt til hendes

mor. F havde forhindret en række overvågede samvær, og han udviste manglende imødekommenhed og samarbejdsvilje overfor B's samvær med M.

I sidstnævnte sag benævnte retten, at der forelå samarbejdschikane fra F's side, hvilket kan undre, da F på daværende tidspunkt var bopælsforælder for B, og chikanen var rettet imod M som samværsforælder, hvorfor der var tale om samværschikane og ikke samarbejdschikane. Men uanset rettens begrebsforvirring, er denne dom et eksempel på, at chikane ikke altid er envejs, men at chikane kan udøves af begge forældre, og den ene forældres chikane ofte kan henføres til den anden forælders chikane som et modangreb.

Forældrenes evne til at samarbejde om et barn spiller en vigtig rolle i vurderingen af barnets bedste, og det kan derfor få væsentlig betydning i afgørelser om forældremyndighed, bopæl og samvær.⁸¹ Men graden af samværschikane er ikke altid nok til at kunne føre til fælles forældremyndighed og overførsel af bopælsretten til bopælsforælderen.

Dette ses i **Tfa2016.203**. Sagen omhandlede den 3-årige dreng B, som i lang tid havde boet på krisecenter sammen med sin mor. Ifølge M skulle F have haft et alkoholmisbrug og have truet med at bortføre B til sit hjemland i Mellemerika. M var stoppet med at udlevere B til samvær af frygt for, at F rejste ud af Danmark med B. Tilbage meldingerne fra de overvågede samvær var, at kontakten mellem B og F var god og kærlig. Familieretten i København fastholdt den fælles forældremyndighed, da der ikke var tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed. Retten begrundede det med, at M havde forhindret de fleste samvær. M's påstande om alkoholmisbrug, trusler og frygt for børnebortførelse, fandt familieretten udokumenterede og ubegrundede og afviste det med ensidige samarbejdsvanskeligheder og omfattende samværschikane fra M's side. Af henset til B's alder og beskedne samvær med F kunne bopælen ikke tillægges F, da det på nuværende tidspunkt ikke ville være det bedste for B. Det var familierettens beslutning, at B skulle beholde bopælen hos sin mor. Østre Landsret nåede imidlertid frem til, at den manglende kontakt mellem forældrene var et klart holdepunkt for, at forældrene heller ikke for fremtiden ville kunne være i stand til at samarbejde om B. B's alder og stærke tilknytning til M talte for, at det ville være for B's bedste, at M fik den fulde forældremyndighed. Landsretten ophævede den fælles forældremyndighed og tillagde den M alene, jf. forældreansvarslovens § 11, jf. § 4. Landsretten fandt ikke, at der forelå samværschikane i en sådan grad, at det ville kunne begrunde en anden afgørelse.

Familieretten og Østre Landsret var således uenige om afgørelsen. Østre Landsret brugte familierettens argumenter for at den fælles forældremyndighed skulle opretholdes blot med modsat fortegn, som argument for at forældremyndigheden skulle tillægges mor alene. Der var ikke enighed om graden af samværschikane. Landsretten fandt ikke, at samværschikanen var tilstrækkelig til at kunne begrunde, at forældremyndigheden skulle overføres til F. Men Landsretten kom ikke med en begrundelse for, hvorfor der ikke var tale om massiv eller grov samværschikane, den fastslog blot at samværschikanen ikke forelå i dén grad, som familieretten var nået frem til. I modsætning til familieretten vurderede landsretten ikke, at samværschikanen var ”omfattende”. Det er mærkværdigt, hvordan to retsinstanter i den samme sag kan nå frem til modsatte resultat med brug af samme argumentation blot fortolket og vægtet forskelligt, hvilket tyder på, at der end ikke blandt dommere er fuld enighed om, hvornår der er tale om grov samværschikane, og hvilken betydning samværschikane skal tillægges. Ikke desto mindre vil Landsrettens afgørelse som overordnet retsinstans have præjudikatet som den højere rets afgørelse og blive tillagt en større betydning end familierettens afgørelse til fastlæggelsen af retstilstanden.

I overstående sager er samværsforældrens rettighed at anmode om at få det aflyste samvær erstattet. Samværsforælderen vil normalt have ret til automatisk erstatningssamvær, det vil

⁸¹ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 12, punkt 2.2)

sige at få erstattet det mistede samvær næste uge – samme tid og samme sted, jf. specialets afsnit 2.5.3. Imidlertid kan der stilles spørgsmål ved, hvad det kan nytte, at bopælsforælderen idømmes at skulle udlevere barnet til erstatningssamvær i de sager, hvor grov samværschikane i forvejen er problemet, og bopælsforælderen ikke retter sig efter rettens afgørelser om samvær.

4.2 Barnets bedste

Når retten skal træffe afgørelse om, hvilken betydning samværschikane skal have for afgørelsen om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær, skal det ske ud fra, hvad der er til barnets bedste. Definitionen ”barnets bedste” kommer fra artikel 3 i FN’s Børnekonvention, hvori det er bestemt, at barnets tarv skal være det primære hensyn, i alle sager som vedrører børn. Barnets bedste er herefter blevet inkorporeret som en del af dansk lovgivning i forældreansvarslovens § 4. Men loven indeholder ikke en definition af, hvad der skal forstås som barnets bedste. Begrebet er en retlig standard, som ændrer sig med tiden i takt med værdinormerne og opfattelserne i samfundet. Efter forarbejderne til forældreansvarsloven skal begrebet forstås som, hvad der er bedst for det enkelte barn i den konkrete situation.⁸²

I forældreansvarsvejledningen 2020-12-20 nr. 10064 opstilles en ikke udtømmende liste af forhold, som kan tages med i bedømmelsen af samvær til barnets bedste:

”Barnets alder, mentale udviklingstrin, barnets egne holdninger til samværet, barnets dagligdag (venner, fritidsaktiviteter og lignende), samværsforælderen og barnets hidtidige kontakt, forældrenes samarbejdsevne (herunder evt. samværschikane), forældrenes arbejdsmæssige og personlige forhold, afstand mellem forældrenes bopæle, barnets kontakt til søskende samt andre praktiske forhold.”⁸³

Listen af forholdene er udarbejdet af Social- og Indenrigsministeriet, men stammer fra principper og antagelser fra psy-professionelle (psykologer, pædagoger, børnesagkyndige, psykiatere og socialarbejdere), som har en særlig uddannelsesmæssig baggrund og forståelse for børns trivsel, ve og vel.⁸⁴

Forhindre den ene forælder uden rimelig grund barnets samvær med den anden forælder, svækkes barnets relation til samværsforælderen, hvilket ikke kan antages at være til barnets bedste. Men praksis viser, at der ikke nødvendigvis er sammenhæng mellem de to. Der skal i stedet foretages en helhedsbedømmelse af den samlede situation.⁸⁵ Vurderingen af barnets bedste skal derfor træffes efter en bred bedømmelse af, hvad der er det bedste for barnet både i et kortere og et længere tidsperspektiv.⁸⁶ Vurderingen skal afspejle de konkrete og individuelle forhold hos det enkelte barn.

⁸² (Karnov group, 2020, s. 22, note nr. 12)

⁸³ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 59, punkt 5.1)

⁸⁴ (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 26)

⁸⁵ (Folketinget, Lovforslag nr. L 137 - Forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven, 2019, s. 11, 1. spalte)

⁸⁶ (Lovforslag som fremsat - Lov nr. 133 - Forslag til forældreansvarsloven, 2007, s. 19, punkt 2.1.3)

Dette er sag **Tfa2010.350** et eksempel på. Sagen omhandlede F, som havde ønske om at få fælles forældremyndighed med sin 7-årige datter D, subsidiært fuld forældremyndighed, således D fremover ville få bopæl hos F. M havde hidtil haft eneforældremyndighed. Samlivet mellem forældrene ophørte, da D var spæd, og F havde ikke haft regelmæssig kontakt med D siden den 25. februar 2003, hvor M var blevet tillagt forældremyndigheden. M nægtede at udlevere D til samvær med F uden påviselige grunde, til trods for fogedsager, tvangsbøder og fængsling. Samværschikanen var begrundet i, at M havde angst for F, at M ikke kunne tilgive ham eller se hans kvaliteter som forælder. Kun i perioden hvor M var fængslet for ulovlig børnebortførsel af D, havde samværet kunne gennemføres. Af frygt for M's markante modstand overfor samværet ville påvirke D's trivsel, ophævede Statsforvaltning F's samvær med D.

Familieretten i Holbæk fandt ud fra børneerklæringen fra børneinstitutionen det indgribende og traumatisk for D på nuværende tidspunkt, hvis F skulle tillægges forældremyndigheden alene, idet F ikke havde haft regelmæssig kontakt til D siden 2003, selvom dette forhold alene kunne tilskrives M's samværschikane. M's beskyldninger om vold og psykisk vold fandtes ubegrundet, og der fandtes ikke grunde til at antage, at F ville være ude af stand til at tage vare på D. Familieretten lagde vægt på, at D følte sig tryk ved M og havde den tættest tilknytning til M. Familieretten tillagde ikke M's depression eller psykiske udsving vægt i vurderingen af, om M var egnet til at tage vare på D. Som følge af det høje konfliktniveau mellem forældrene, vurderede familieretten, at det ville være det bedste for D, at M fortsat fik den fulde forældremyndighed over D, og der ikke fremover skal etableres fælles forældremyndighed. Dommen blev anket af F, men Østre Landsret stadfæstede familierettens dom ud fra hensynet om barnets bedste. Efter de af familierettens anførte grunde, ville det ikke være bedst for D at overføre forældremyndigheden til F, selvom samværschikane var påvist, og F på sigt synes bedst at kunne varetage samarbejdet om D.

Barnets bedste blev i denne afgørelse afgjort ud fra et kortsigtet perspektiv fremfor et langsigtet perspektiv. Dette kan synes betænkeligt ud fra synspunktet i forarbejderne til forældreansvarsloven, om at barnets ret til at se begge forældre, som udgangspunkt vil være det bedste for barnet, medmindre væsentlige forhold taler imod. Hvilket støttes op af, at ikke fandtes grund til at betvivle F's forældreevne, og modsat M som udøvede massiv samværschikane, og som var dømt for at have bortført D, udviste F både vilje og evne til at samarbejde om D. Set ud fra et langsigtet perspektiv var F dén af forældrene, der bedst kunne sikre D's kontakt til begge forældre. Samtidig ville det ud fra et kortsigtet perspektiv være indgribende for en 7-årig pige som D, uden videre at skulle flytte bopæl til en far, som D nærmest ikke havde haft kontakt til. Set i betragtning af, at D i så fald skulle flytte til en fremmed by langt væk, fra alt hvad hun kendte. D ville skulle starte i en ny skole og bo sammen med F's samlever og D's to halvsøskende. Personer, som hun knap havde et kendskab til, og som skulle være hendes nye familie. Dette er, hvad der sker i flere familier, når retten eller Familieretshuset træffer afgørelse om, at barnet skal skifte bopæl. Men det blev ikke rettens afgørelse i denne sag. Her vægtede domstolene barnets tilknytning til den primære omsorgsperson højere end barnets ret til at se begge sine forældre. F var ikke skyld i samværschikanen, men måtte acceptere landsrettens afgørelse om, at A skulle blive boende hos M, og F formentlig ikke ville komme til at se sin datter.

Et andet eksempel er **Tfa2018.13**, hvor M fortsat skulle have forældremyndigheden alene over den 6-årige pige B trods M's udøvelse af massiv samværschikane. M, som havde eneforældremyndighed, havde forhindret samværet, idet F ifølge M's forklaring skulle have optrådt aggressiv, råbende og truende overfor hende og hans sørbarn C. M havde politianmeldt F, og hun havde afsonet fængselsstraf for ikke at ville betale tvangsbøder. F, som kun havde haft sporadisk kontakt til B, og som ikke havde boet sammen med M efter B's fødsel, ønskede nu forældremyndigheden overført til sig, subsidiært fælles forældremyndighed, og at B skulle have bopæl hos ham. Frederiksbergs familieret fandt ikke, at samværschikanen objektivt kunne begrundes i F's forhold. Selvom det fremgår af forarbejderne til forældreansvarsloven, jf. lovforslag L 133, FT 2006-2007, at samværschikane skal tillægges stor betydning ved afgørelser om forældremyndighed, fandt familieretten, at B fortsat skulle have bopæl hos M, som skulle beholde forældremyndigheden alene. M, som ifølge den børnesagkyndige undersøgelse blev vurderet som værende i udmærket stand til at drage omsorg for B's

udviklingsbehov på kort og lang sigt. Henset til B's alder, behov for ro og stabilitet, og hendes nære tilknytning til M var det rettens vurdering, at det ville være betænkeligt at lade F få del i forældremyndigheden eller overføre den fulde forældremyndighed til F. Af frygt for at B ville føle det som et overgreb at skulle flytte bopæl til F, skulle B's bopæl forblive uændret hos M. Retten lagde vægt på, at Statsforvaltningen den 10. marts 2017 havde tilkendegivet, at samværet var midlertidigt suspenderet, for at M's massive modstand mod samværet ikke skulle komme B til skade, men at Statsforvaltningen var dog indstillet på at behandle en ny anmodning om samvær 12-18 måneder efter afgørelsen. Østre Landsret lagde ligesom familieretten de samme argumenter til grund for afgørelsen, og stadfæstede herefter familierettens dom.

For at vurdere, hvad der var det bedste for B, foretog familieretten en konkret individuel vurdering af B's bedste ud fra et kort og langsigtet tidsperspektiv ligesom forarbejderne til forældreansvarsloven tilsigter. Efter princippet i forældreansvarsloven har et barn ret til to forældre, der i fællesskab har ansvaret for barnet. Men M udøvede samværschikane, og forældrene i denne sag kunne derfor ikke leve op til deres ansvar om at samarbejde til barnets bedste. Set fra et kortsigtet perspektiv var der intet til hinder for, at B skulle have samvær med F, da beskyldningerne mod F fandtes udokumenteret. Men set fra et fremtidsorienteret perspektiv ville det kunne skade B at få samvær med F, så længe M fortsatte samværschikanen. Familieretten besluttede derfor at afbryde samværet i 12-18 måneder. F blev nægtet kontakten med B foreløbig og rådet til at søge om samvær med B igen, når B var blevet ældre. På den ene side kan dette udsagn undre, da F's chancer for at få kontakt til B næppe vil blive større med tiden i perioder uden kontakt, og B's tilknytning til sin mor er blevet endnu større, samtidig med at M får tid til at overbevise B om, hun ikke ønsker at se sin far. På den anden side vil familieretten formentlig have ret i, at det kan virke særdeles indgribende og som et overgreb for B, hvis retten i stedet skulle have flyttet B hjem til en far, som hun kun havde haft ganske lidt kontakt til. Det er derfor altid svært at vurdere et barn bedste, uanset hvilken beslutning der træffes, vil der som regel altid være noget som taler for og imod den pågældende beslutning. Det afhænger af om den familieretlige myndighed vælger at se barnets bedste ud fra et kort eller langsigtet perspektiv.

I **Tfa2012.303** tog Ankestyrelsens Familieretsafdeling stilling til, hvorvidt den 9-årige dreng B's samvær med F skulle ophæves. Ankestyrelsen tiltrådte M's påstand om ophævelse af samværet. I dommens præmisser blev der lagt særligt vægt på, at fællesbarnet B var diagnosticeret infantil autist, hvorfor B havde svære vanskeligheder, og B derfor havde et helt særligt behov for M's støtte og opbakning i forbindelse med samværet. Det at M kontinuerligt nægtede at bakke op om samværet og udviste massiv modstand mod samværet, det kunne få alvorlige konsekvenser for B's udvikling og trivsel. Det var den børnesagkyndige overvågers opfattelse, at B som autist havde et særligt behov for stabilitet og ro i vante og rutineprægede omgivelser, hvilket blev det afgørende for Ankestyrelsens afgørelse om at ophæve samværet. I modsætning til andre sager tog denne sag kun udgangspunkt i samvær spørgsmålet. Men hvis sagen havde omhandlet bopæl og forældremyndighed ville det formentlig ikke have ført til andet resultat, da der her var tale om en helt særlig situation.

I denne sag var barnet B diagnosticeret infantil autist, hvilket gjorde barnets individuelle forhold anderledes fra andre børns. Diagnosen var livsvarig, som betød at Ankestyrelsens beslutning om, hvad der på nuværende tidspunkt vurderedes at være det bedste for B næppe ville ændre sig i fremtiden. B ville som autist altid have et særligt behov for stabilitet og ro i vante og rutineprægede omgivelser. Denne dom viser således, at der ikke nødvendigvis altid er sammenhæng mellem barnets relation til samværsforælderen og barnets bedste.

Set ud fra det større hele, er det ifølge dommene ovenfor ikke altid til barnets bedste at få samvær med samværsforælderen. Mere tungtvejende hensyn som for eksempel et barns diagnose, alder og særlige behov kan tale for at kontakten til den anden forælder afbrydes.

Gør kontakten til den anden forælder mere skade end gavn, bør kontakten ikke opretholdes af hensyn til barnets bedste.

Det følger af forældreansvarslovens § 5, at barnet har en ret til at blive set og hørt i sagen, alt efter barnets alder og modenhed. Det betyder, at det ikke er i alle sager om samværschikane, hvor barnet høres i sagen, inden der træffes en afgørelse i sagen.

Det er **Tfa2010.280/2** et eksempel på. I denne sag blev barnet ikke hørt i sagen. Familiestyrelsen afviste F's samvær med den 7-årige dreng B direkte, som følge af M's massive samværschikane. M's massive og længevarende modvilje overfor samværet var nok til, Familiestyrelsen stadfæstede Statsforvaltningens afgørelse, om at samvær med F ikke skulle finde sted på nuværende tidspunkt. Familieretsstyrelsen lagde vægt på, at det for tiden ikke ville være hensigtsmæssigt for B at have samvær med sin far. Familiestyrelsen gjorde samtidig F opmærksom på, at han med fordel kunne genoptage sagen om ca. to år, når B var nået en anden alder og modenhed, hvor B lettere ville kunne blive hørt i sagen, og være i stand til at belyse sagen fra sit eget perspektiv efter forældreansvarslovens § 34. Det blev pointeret, at et barn skal ikke inddrages direkte i sagen, hvis det er til skade for barnet, og efter sagens omstændigheder, må anses for unødvendigt.

Barnets bedste skal sammenholdes med den viden og erfaring, som kan bidrage til den bedste forståelse af barnets tarv.⁸⁷ Dette kan ske ved samtaler med barnet, børnesagkyndige undersøgelser eller på anden måde, der belyser barnets perspektiv, jf. forældreansvarslovens § 34, stk. 1, 2. pkt.

I **Tfa2016.46** blev den børnesagkyndiges undersøgelse afgørende for rettens afgørelse, hvor den 9-årige pige D fik bopæl hos F på grund af M's samværschikane. Samværschikanen skyldtes, at M ikke ønskede, at datteren skulle overnatte hos F, men kun hjemme hos hende, hvor D havde sin base. Førhen havde samarbejdet fungeret mellem forældrene, da begge forældrene i starten var meget opmærksomme på at få samarbejdet til at fungere af hensyn til D. Men i 2013 efter F havde haft 3½ uges ferie med D, begyndte M for alvor at forhindre samværet. 5/9 samværsordningen blev ikke altid overholdt, da M sørgede for at lave andre planer for D i dage og ferier, hvor D oprindeligt skulle have været hos F. M nægtede at rette sig efter fogedrettens afgørelser om samværet. I perioden fra sommeren 2013 til oktober 2015 blev samvær med overnatning ikke gennemført, hvilket førte til konfliktoptrapning mellem forældrene.

Der blev udarbejdet en grundig børnesagkyndig undersøgelse af D. Af den børnesagkyndige undersøgelse fremgik, at D var en aldersvarende udviklet og velfungerende pige, som var vokset op under gode stimulerende og omsorgsfulde forhold. Det var den børnesagkyndiges opfattelse, at D trives godt både hos mor og far. Men D har til tider haft svært ved at sige sin mening. D kan virke meget stille, indadvendt og alvorlig. D har ofte problemer med at sove den første nat hos far, når hun savner sin mor. For at beskytte sig selv holder D sine forhold til mor og far separate, og hun forsøger hele tiden at tilpasse sig efter, hvem af forældrene hun er hos. D's adfærd var, efter den børnesagkyndiges overbevisning, et tydeligt bevis på, at D det meste af sit liv har befundet sig i en loyalitetskonflikt mellem forældrene.

Københavns familieret fandt ikke, at ophævelse af den fælles forældremyndighed ville forbedre forældrenes adfærd, og familieretten lod derfor den fælles forældremyndighed fortsætte som hidtil, jf. forældreansvarslovens § 4 og § 11. M havde ved sin adfærd ikke levet op til ansvaret om, at D skulle have samvær med sin far, jf. forældreansvarslovens § 19. Familieretten lagde vægt på at F, der ikke tidligere havde været bopælsforælder for D, havde tilkendegivet, at han ville bakke op om samværet mellem D og hendes mor. Dette antog retten fremover ville kunne mindske den loyalitetskonflikt, som D befandt sig i, samt sikre en stabilitet og forudsigelighed i D's hverdag. Familieretten fandt derfor, at det ville være bedst for D fremover at have bopæl hos sin far, jf. forældreansvarslovens § 4 og § 17. Landsretten stadfæstede derfor byretsdommen af de af familieretten anførte grunde.

Denne afgørelse lever op til forarbejdernes udgangspunkt om, at et barns ret til at se begge forældre er det bedste for barnet. D's ret til at se både sin far og mor, vurderes at være det bedste for D på kort og lang sigt. Fremfor at fokusere på graden af samværschikane lagde

⁸⁷ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 10, afsnit 2.1.3)

retten mere vægt på forældrenes hensigter om at sikre samvær. Det forhold, at D havde en tæt tilknytning til sin mor og halvsøster, som D havde boet med det meste af hendes liv, blev ikke afgørende for dommens resultat. Dommen står i modsætning til andre samværsager, hvor der var tale om massiv eller grov samværschikane, men bopælsretten alligevel ikke blev overført til samværsforælderen, rettens afgørelse blev her en anden. For i lige netop denne sag, var det for det meste kun D's overnatninger hos F, der sjældent blev gennemført. F havde i denne sag kunnet holde kontakten til D, modsat andre fædre som nærmest ingen kontakt havde til deres børn, som hverken kunne få del i forældremyndigheden eller bopælen overflyttet til sig. Denne afgørelse er således blandt de første, hvor bopælen overflyttes uanset graden af samværschikane, ikke tilsigter det. Afgørelsen spiller en vigtig rolle for fremtidige sager om samværschikane. Der kan nævnes flere holdepunkter i sagen, som kan tænkes at have lagt til grund for rettens beslutning. Aldersmæssigt var den 9-årige D bedre i stand til at tilpasse sig en ændring, end yngre børn ville have været, og retten er derfor mindre påpasselig med at ændre barnets bopæl. D blev hørt i sagen, og D kunne ikke komme på noget negativt om at være hos far eller mor. F havde langt hen ad vejen forsøgt at tilpasse sig M's beslutninger. F gav udtryk for, at han havde et ønske om at indføre en 7/7 ordning, således D kunne være lige meget hos hver forælder. Far boede i nærheden af D's skole, hvilket betød, at D ikke ville skulle flytte skole. F var ikke blevet anmeldt eller beskyldt for at være en dårlig far, som ofte er tilfældet i andre sager om samvær. Disse forhold er kriterier, som var med til at understøtte rettens beslutning i denne sag om at overføre bopælsretten til F.

I sagen **Tfa2013.612** forelå også en børnesagkyndig undersøgelse, hvor M udøvede samværschikane og barnets egen udtalelser medførte at den 11-årig dreng S samvær med F blev afbrudt. Konfliktniveauet forældrene imellem var højt, og det beroede på, at M nægtede at udlevere S til samvær. I den børnesagkyndige undersøgelse gav S udtryk for, at han frygtede at blive hentet af sin far, og han ikke ønskede samvær med far. S var under samværet anspændt, vred, utilpas og grædende, og han gav udtryk for, at han følte sig forfulgt, misforstået og ikke hørt. Det havde skræmt S, de gange hvor F havde hentet ham sammen med fagedforretning, hvor S havde været alene hjemme. Imidlertid fandt den børnesagkyndige ingen indikationer på, at F skulle have behandlet S dårligt. Af den børnesagkyndige undersøgelse fremgik det, at M lider af angst, men at hun har været en god mor for S, der er blevet en velstimuleret, klog og glad dreng, og som er meget glad for og nært knyttet til sin mor. Statsforvaltningen afsagde den 15. juni 2011 dom, om at den hidtil faged bistand ved anvendelse af umiddelbar magt ville medføre fare for S's legemlige og sjælelige sundhed, hvorfor F's samvær med D og S blev ophævet. I lyset af den børnesagkyndige undersøgelse fandt familieretten den 3. december 2012 ikke, at det på nuværende tidspunkt ville være fornuftigt at fastsætte samvær, idet S var negativ indstillet overfor F, og så det som et overgreb at skulle være sammen med sin far. Landsretten tiltrådte den 21. maj 2013 af de af familieretten anførte grunde, og stadfæstede familierettens dom.

I samme afgørelse fremgik det endvidere af sagens oplysninger, at F havde en fornemmelse af at M havde manipuleret med S og vendt S mod ham. S havde udtalt, at han ikke længere ønskede at se sin far, og den børnesagkyndige ikke fandt indikationer på, at F skulle have behandlet S dårligt. Men dette tillagde hverken familieretten eller landsretten nærmere betydning.

Barnets bedste var i denne dom begrundet ud fra barnets egen holdning til samværet, hvilket må siges at være et vigtigt hensyn at tillægge vægt. Navnlig ud fra hensynet om at barnet har en ret til at blive hørt og få en stemme i forældrenes konflikt, og barnet ikke skal føle samværet som et overgreb. I situationer som denne, hvor barnet er gammelt nok til at give sin mening til kende bør denne holdning også få betydning for rettens afgørelse, såfremt det er barnets egen holdning. For i sager om samværschikane er det ikke et sjældent syn, at

bopælsforælderen forsøger at fremmedgøre den anden forælder. En af de letteste måder at lykkes med dette er, når bopælsforælderen manipulerer med barnet. For eksempel ved at bopælsforælderen fortæller barnet, at den anden forælder ikke ønsker at se barnet, at samværsforælderen er ond eller psykisk syg, og hvis barnet ses med den anden forælder, bliver barnet også ond eller psykisk syg. På den måde bliver bopælsforælderen modstand mod den anden forælder til virkelighed for barnet. Barnet føler sig svigtet, eller bange for at være i nærheden af den anden forælder, og barnet får den frygt, som barnet bliver påført. I disse situationer vil det være forkert af hensyn til det bedste for barnet at sende barnet til samvær mod barnets vilje. Griber de familieretlige myndigheder ikke ind i tide, inden samværsforælderen bliver forældrefremmedgjort, risikere forælderen ligesom i Tfa2013.612 ovenfor at samværet afbrydes, og forælderen med tiden mister kontakten til barnet. Tilbage er der kun for samværsforælderen at håbe på, at kontakten vil blive genskabt på et senere tidspunkt i barnets liv.

Børnene i disse sager bruger utrolig mange kræfter på at balancere i konflikten og risikerer til sidst at skulle vælge side for at kunne være i konflikten. Alliancen mellem bopælsforælderen og barnet indgår oftest på et unuanceret og usandt grundlag. Barnet vælger bopælsforælderen fremfor den anden forælder, som barnet måske aldrig har set eller kun sjældent har samvær med. Barnet bliver fanget i konflikten mellem mor og far.⁸⁸

Det ses i **Tfa2010.211**, hvor den 9-årige pige D var fastholdt i en pinefuld loyalitetskonflikt mellem sine forældre. En konflikt, som D var meget påvirket af, det fremgik af den børnesagkyndige undersøgelse, at D græd før og under samvær med F, og af en udtalelse fra D's børnehaven, om at D i børnehaven virkede undvigende og undgik øjenkontakt med de voksne.

Det samme gjorde sig gældende i **Tfa2010.350**, hvor en erklæring fra D's børneinstitution viste, at den 7-årige D var meget påvirket af forældrenes konflikt, idet D udviste sociale og emotionelle vanskeligheder, og hun udviste manglende evne til at fokusere på egne og andres behov. D søgte for eksempel aldrig de voksne i børnehaven, når hun var kommet til skade.

Et barn kan blive så påvirket af den nærmeste forælders modvilje mod den anden forælder, at barnet fuldkommen mister troen på omverden, og barnet lider varig skade. Hensynet til barnets bedste og trivsel skal derfor altid komme i første række, og det vil til enhver tid være den bedst tænkelige løsning for det enkelte barn. Det afgørende er, hvem af forældrene, der bedst kan give barnet den støtte, som barnet har behov for, og hvem af forældrene der bedst kan give barnet de nødvendige betingelser for en god opvækst.

I **Tfa2010.211** blev F efter en 6-årig periode med forhindret samvær, adskillige anmeldelser og fogedsager mod ham tillagt forældremyndigheden alene over den 9-årige fællesdatter D. F havde i en længere periode taget sig af D, da hun var ganske spæd, idet M havde forladt hjemmet efter et skænderi om hendes alkoholmisbrug. Efter endt samvær havde M i en periode gået under jorden med D, som resulterede i en retssag, hvor M blev tillagt den fulde forældremyndighed over D. Ifølge den børnesagkyndige erklæring ville det bedste for D være, at hun fik bopæl hos F. F måtte anses for at være den af forældrene, som bedst kunne sikre, at D i fremtiden fik kontakt til begge forældre, således at D ikke længere skulle fastholdes i en pinefuld loyalitetskonflikt mellem sine forældre. Familierettens vurdering var, at begge forældre fandtes egnede til forældremyndigheden. Men retten fandt det usandsynligt, at forældrene ville kunne nå til enighed om væsentlige beslutninger vedrørende D's forhold, hvis forældrene fik fælles forældremyndighed. Det fandtes bedst for pigen, at forældrene ikke fik fælles forældremyndighed, jf. forældreansvarslovens § 14, stk. 1. Forældremyndigheden blev i overensstemmelse med den børnesagkyndige erklæring derfor overført til F. Østre Landsret stadfæstede familierettens afgørelse med

⁸⁸ (Børns Vilkår, 2022)

begrundelsen, at F virkede som den mest ressourcestærke, og at F var den af forældrene, der havde bedst blik for D's udvikling, til at drage omsorg for D og støtte D. Landsretten stadfæstede familierettens dom og tillagde det endvidere betydning, at D syntes at være faldet godt til hos F.

I denne afgørelse vægtedes barnets relation til samværsforælderen højere, end pigens forhold til sin mor og halvsøster, som var D's primære omsorgspersoner, uanset at det ifølge tidligere afgørelser også kunne anses for at være til barnets bedste. D's ret til at se begge sine forældre, og D's psykiske påvirkning af den pinefulde loyalitetskonflikt blev således vægtet højere, end D's meget tætte forhold til sin mor og lillesøster. Med denne afgørelse tillagde begge instanser det langsigtede perspektiv større betydning end det kortsigtede perspektiv om barnets bedste. D's alder var på dette tidspunkt 9 år, hvilket gjorde rettens beslutning om at tillægge F forældremyndighed og dermed bopælsretten mindre indgribende for D, hendes alder taget i betragtning. En vigtig pointe at nævne er, at D allerede forud for rettens afgørelse havde boet hos F igennem en længere periode, mens M var fængslet for ulovlig børnebortførsel, og at D syntes at være faldet godt til og trives hos F.

Det fulgte også af **Tfa2015.99**, hvor der alene skulle træffes afgørelse om den 4-årige pige A's bopæl i forbindelse med forhindret samvær. Forældrene var meget unge, da de blev forældre til pigen A i 2010, og de havde ikke på noget tidspunkt boet sammen, men boede i hver deres studieejligheder. Samværsordningen havde fungeret gnidningsfrit, indtil A blev 2-3 år gammel. Herefter opstod en flerårig periode med problemer om samvær i ferieperioder, fødselsdage, helligdage og andre begivenheder, hvor M havde nægtet at udlevere A til samvær. Problemerne opstod, idet M blandt andet var utilfreds med, at F inddrogede for mange kvindebekendtskaber i A's liv, og hun gerne ville have lov at bestemme, hvornår samvær skulle foregå af hensyn til A. Modsat holdt F på, at M ikke skulle bestemme samværet, at A ikke skulle holdes hjemme fra børnehaven, og at M ikke skulle flytte med A fra sted til sted, som hun havde for vane. Familieretten fandt intet til hinder for, at forældrene fortsat skulle have fælles forældremyndighed, og at A's bopæl fortsat skulle være hos M. Familieretten var af den overbevisning, at F med fordel ville kunne bringe mere struktur over A's liv ved fortsat at have del i forældremyndigheden. Med netop denne begrundelse ændrede Vestre Landsret familierettens afgørelse til, at A skulle have bopæl hos F, idet F bedst ville kunne sikre A en stabil og regelmæssig kontakt til begge sine forældre. Dette blev rettens afgørelse, uanset A hidtil kun havde haft bopæl hos M.

Landsretten fandt ikke noget ved F's personlige forhold, som gav retten anledning til at betvivle F's evne som forælder, og F vurderedes bedst egnet til at sikre A en stabil og god opvækst, således A kunne få mere struktur i sin hverdag og komme i børnehaven. Et barns dagligdag er ét af de kriterier, som kan tillægges vægt i bedømmelsen af barnets bedste efter forældreansvarsvejledningen. Herunder vigtigheden af at et barn har mulighed for at udvikle sig socialt, mentalt og alderssvarende med børn på samme alder. Idet M holdt A hjemme fra børnehaven, må Vestre Landsret have været velvidende om, at det med tiden kunne få negativ indflydelse på A's fremtidige udvikling. Med denne afgørelse valgte Landsretten således at fokusere på barnets bedste set ud fra et langsigtet perspektiv, i måden de tillagde strukturen i A's opvækst afgørende betydning. Imidlertid virkede A ikke til at være specielt påvirket af forældrenes konflikt eller den manglende struktur, hvilket normalt vil blive set som et tungtvejende hensyn, for ikke at lade barnet flytte bopæl og at lade barnet blive i vante rammer. Omvendt må det også antages at være mindre byrdefuldt for A at flytte bopæl til sin far på et tidspunkt i A's liv, hvor hun indtil nu ikke havde udvist tegn på at være særlig påvirket af situationen. Desuden havde F haft nogen kontakt til A indtil 2-3 årsalderen sammenlignet med andre sager om samværschikane, det må derfor have været mindre betænkeligt for Landsretten i den pågældende sag at flytte A's bopæl fra M til F.

Imidlertid er det ikke alle domstolenes afgørelse om barnets bedste, som er lige velovervejede og velbegrundede set med nutidens øjne.

Tfa2010.736 omhandlede en far, som ikke havde set sin datter på nær ved 3 overvågede samvær i 2008, som ifølge den børnesagkyndige var forløbet godt. Samværet blev forhindret af M, til trods for Statsforvaltningens afgørelse om samvær og adskillige fagedforretninger blev samværet ikke gennemført. M nægtede at medvirke til den børnesagkyndige undersøgelse, som af den grund måtte aflyses. I juni 2010 flyttede M til Indien med D, F ønskede derfor forældremyndigheden overført til sig. Familieretten i Frederiksberg lagde i sin afgørelse vægt på, at D kun havde kun boet hos M, og M derfor var D's primære omsorgsperson. D havde haft trygge og stabile opvækstvilkår og var i god trivsel, som andre børn på hendes alder. F blev beskyldt for at have truet M, og at han havde psykiske problemer. Familieretten tillagde ikke M's beskyldninger betydning, men retten fandt det mest hensigtsmæssig af henset til D's køn og alder, at M beholdt forældremyndigheden alene, jf. forældreansvarslovens § 4. For Østre Landsret blev det afgørende for sagens udfald, at det ville være for indgribende og omkostningsfyldt for den 3-årige D, hvis forældremyndigheden skulle overføres til F. Landsretten vurderede, at det på nuværende tidspunkt ikke ville være det bedste for D, og stadfæstede familierettens dom.

Det bør til denne afgørelse bemærkes, at familieretten i sin afgørelse specifikt fandt D's køn og alder afgørende for ikke at lade forældremyndigheden og bopælen overføre til F. Familierettens begrundelse er dybt bekymrende, idet familieretten diskriminerer F's evne til at kunne tage vare på D alene ud fra hans køn. Men hvad betyder det? Betyder det, at der er forskel på at være far til en dreng fremfor en pige? For på den måde vil M altid være forfordelt til at være bopælsforælder for børn af samme køn, som hende selv. Medmindre retten har belæg for at komme med en sådan udtalelse, bør retten ikke fordele forældre ud fra deres køn. Hensynet om barnets bedste tager ikke udgangspunkt i forældres køn, men hvad der er bedst for barnets trivsel. Denne argumentation er usaglig i forhold til et hensyn om ligebehandling. I det moderne samfund er far lige så naturligt inddraget i barnets liv som mor, om det vedrører alt lige fra bleskift, første skoledag eller børnefødselsdage. Aldersmæssigt kan retten have ret i, at barnets alder kan have en relevans for bedømmelsen af barnets bedste. For der er ingen tvivl om, at mor udgør en vigtig rolle, og den af forældrene som barnet typisk vil få det stærkest emotionelle bånd til og være afhængig af i barnets første leveår, hvor amning er en fase. Omvendt kan fædre vel lige så vel som mødre udvikle en detaljeret fornemmelse for barnets signaler og behov. Men eftersom D ikke er spædbarn længere og amning ikke længere er relevant, ville det på den ene side næppe stå i vejen for at tillægge F forældremyndigheden i denne sag. På den anden side kan et 3-årige barn, stadig i en vis grad have behov for en rutinepræget, stabil og velkendt hverdag. Hvilket er set i tidligere domspraksis i Tfa2010.736 og Tfa2010.262. Denne dom er et eksempel på en afgørelse, hvor familierettens argumentation bygger på et usagligt hensyn.

Det afgørende er ikke forældrens ret til at se sit barn, men barnets ret til at se sine forælder, som er et af hovedprincipperne i forældreansvarsloven, for hvad der skal tages hensyn til i vurderingen af barnets bedste.

Det ses i **Tfa2010.262**, hvor det ikke var F's ret til at se barnet, der blev tillagt vægt i sagen, men barnets ret til at se sin far, da familieretten i Hjørring afsagde dom i sagen. 4 ud af 5 fastsatte overvågede samvær blev forhindret af M på trods af Statsforvaltningens afgørelser herom. M nægtede, at F var biologiskfar til A, da M havde haft samleje med en anden mand. M mente derfor ikke, at F var far til A eller skulle have samvær med A. M havde derfor startet en faderskabssag, som hun fortsat ventede svar på. Forældrene var ugifte ved A's fødsel den 14. august 2006 underskrev M og A derfor en omsorgs- og ansvarserklæring om, at F skulle registreres som far for A, og de fik fælles forældremyndighed. M havde foruden A 3 voksne sørbørn, og F havde 5 sørbørn. A boede hos M sammen med mors kæreste S. M havde desuden forklaret for retten, at F var truende, voldelig og

slog sine andre børn, derfor havde hun indberettet ham til kommunen. F forklarede modsat for retten, at M slog hans 3 sørbørn, og dette var årsagen til, at M var blevet bedt om at flytte. A var spæd, da forældrene gik fra hinanden og huskede derfor ikke F som sin far. A troede, at det var mors kæreste S, der var hans far. Familieretten i Hjørring fandt, at det ville være bedst for A, hvis kontakten til hans far og mor bevarede, hvorfor retten vurderede, at A skulle have bopæl hos F. Idet M havde for retten forklaret, at hun fortsat ville gøre alt for, F fremadrettet ikke fik samvær med A. Vestre Landsret vurderede derimod, at bopælen skulle forblive uændret hos M, som barnets primære omsorgsperson, som et mere tungere vejende hensyn end barnets ret til at se begge sine forældre. M's ensidige nægtelse af samarbejde ikke kunne begrunde, at F ikke fortsat skulle have del i forældremyndigheden. Vestre Landsret stadfæstede familierettens dom med den ændring, at A fortsat skulle have bopæl hos M.

I denne sag var der flere forhold, som domstolene skulle tage hensyn til i vurderingen af barnets bedste. A havde halvsøskende på begge sider i familierne, som han havde en nær tilknytning til, uanset hos hvem af forældrene A skulle have bopæl, ville han mangle sine søskende hos den anden forælder. Samtidig var der forholdet om faderskabssagen, som stadig verserede, domstolene havde ikke fået svar på, om F var biologisk far til A, da der skulle afsiges dom i sagen. Dette vil formentlig ikke have ændret rettens beslutning, da F havde retlige faderskab over A, hvilket er lige så juridisk bindende som et biologisk faderskab, og F derfor må anses som far for A under alle omstændigheder efter børnelovens § 2, stk. 1. Desuden var A kun 3 år gammel, behovet for at være i vante og trygge rammer var derfor særlig stort, for at A kunne opretholde en sund og harmonisk udvikling. A havde siden forældrene flyttede fra hinanden kun haft bopæl hos M og S. A var heller ikke klar over, at F var hans far, hvilket på den ene side ville tale for landsrettens afgørelse om, at M skulle beholde bopælsretten, da A endnu ikke havde opbygget en tilknytning til F. På den anden side ville denne afgørelse også forhindre A i at lære sin far at kende, hvilket talte for familierettens beslutning om at overflytte A's bopæl fra M til F. Men M var den af forældrene, som A havde været mest sammen med, og som havde stået for den daglige omsorg for A, og som A følte sig mest tryk ved, som A's primære omsorgsperson lod landsretten derfor A's bopæl forblive hos M.

Hvis retten er i tvivl om, hvorvidt samværet bør gennemføres af hensyn til barnet, da der både er forhold, der taler for og imod samvær, kan retten vælge at fastsætte overvåget samvær. Det betyder, at samværet vil foregå hos Familieretshuset, hvor en professionel børnesagkyndig vil være til stede under samværet og sikre at samværet afbrydes, såfremt barnet føler ubehag eller ikke trives under samværet. Dette er Tfa2020.260/2 og Tfa2016.179/2 et eksempel på:

I sagen **Tfa2020.260/2** blev den fælles forældremyndighed ophævet, og F fik ret til overvåget samvær. Forældrene havde haft et turbulent samliv, som bar præg af deres alkohol og euforiserende stofmisbrug, og F var dømt for vold og havde fået et tilhold mod at opsøge M, som af selv samme grund nægtede at udlevere tvillingdrengene B1 og B2 til samvær med F. Familieretten lagde endvidere vægt på, at den ene forælder ikke vurderes bedre end den anden, begge forældrene var væsentlig udfordret som forældre, hvortil familieretten tillod F retten til overvåget samvær af halvanden times varighed hver 14. dag, jf. forældreansvarslovens § 19 og § 21. Det var afgørende, for at samværet kunne komme på tale var at samværet skulle forblive overvåget, og at det skulle foregå på en sådan måde, at forældrene ikke kunne komme i kontakt med hinanden. Landsretten tiltrådte familierettens afgørelse og stadfæstede dommen.

I **Tfa2016.179/2** skulle M's overvåget samvær med pigen B på knap 5 år opretholdes, og F skulle fortsat have eneforældremyndighed over B, efter M havde kidnappet og bortført datteren og tilbageholdt pigen i Spanien i mere end ½ år. I forbindelse med M's anholdelse i 2012 fik datteren bopæl hos F, og F blev tillagt den fulde forældremyndighed over B. M anmodede 3 år senere retten om at få del i forældremyndigheden, og at B's bopæl blev overført til hende. Det er den børnesagkyndiges vurdering, at det under samværene var med til at skabe forvirring hos B, at far som hendes primære omsorgsperson var fjendtlig indstillet over hendes mor. Familieretten fandt ikke holdepunkter for at antage, at M endnu engang ville udrejse af landet med pigen og vurderede derfor at M skulle have del i forældremyndigheden, men at B fortsat skulle have bopæl hos F. Familieretten fastholdt Statsforvaltningens afgørelse om samvær fra november 2015, og bemærkede, at det var afgørende for B's identitetsudvikling, at hun sikres kontakt med sin mor. Men landsretten var ikke enig i familierettens beslutning om, at M skulle have del i forældremyndigheden grundet forældrene, ikke var i stand

til at kommunikere med hinanden, og M senere havde bortført B. Landsretten fandt det derfor bedst for B, at forældrene ikke fik fælles forældremyndighed, og at B's bopæl fortsat skulle være hos F.

4.4 Barnets bedste set med andre øjne

4.4.1 Den sociale slagside

I sager om samværschikane er begrundelserne mange for, at bopælsforælderen ikke afleverer barnet til samvær, mens samværsforælderen begrundelser for at barnet ikke skal blive boende hos bopælsforælderen er mindst lige så mange. Fælles for langt størstedelen af sagerne ovenfor var, at mange af anklagerne, som forældrene rettede mod hinanden, fandtes ubegrundede og udokumenterede. I andre sager tog retten ikke stilling til anklagerne, da de beroede på en social slagside. I sagerne ovenfor var forældrene typisk studerende, ufaglærte eller udenfor arbejdsmarkedet. Hos flere af forældrene var der tegn på sociale problemer, hvor politiet, retsvæsenet og de sociale myndigheder var involveret i familiernes situation. Misbrugsproblemer, voldsepisoder, trusler om vold, dårlige beboelsesforhold og kidnapning udgjorde en stor del af konflikterne, som sagerne bar præg af.⁸⁹

Denne tendens bekræfter en undersøgelse fra 2019 foretaget af VIVE (Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd). Undersøgelsen fra Familieretshuset viste, at 17 % og 27 % af de adspurgte forældre havde foruden dårligt samarbejde og et højt konfliktniveau, problemer som misbrug eller psykiske sygdomme været et problem i sagen. I henholdsvis 13% og 40 % af sagerne indebar anmeldelser om psykisk og fysisk vold. Problemerne i disse sager blev værre og mere komplekse, jo flere myndigheder forældrene havde været i kontakt med.⁹⁰ Der tegner sig i denne undersøgelse et billede af, at flere af forældrene havde en lang række mere alvorlige og sociale udfordringer, udover forældrenes konflikt om samvær. Det medførte, at Familieretshuset først skulle have udfordringerne belyst, inden der kunne træffes afgørelse i sagerne.

4.4.2 Den ustabile samværsforælder

I flere af sagerne, som tidligere blev gennemgået, kom bopælsforælderen med påstande om, at samværsforælderen var ustabil, enten fordi forælderen var misbruger, voldelig, psykisk syg, uligevægtig eller havde en kriminel baggrund. Ofte blev samværsforælderen beskyldt for at have været involveret i flere af de overnævnte forhold. Fælles for forholdene var, at de var med til at svække samværsforælderen evne til at være en god forælder for barnet. Det afgørende i sagerne var, om samværet var godt, harmonisk og til glæde for barnet, hvorimod samværsforælderen ret til at se barnet blev tillagt mindre vægt af hensyn til barnets bedste.⁹¹

4.4.3 Den ukendte far

Disse sager omhandlede konflikten om den biologiske far, som ingen eller næsten ingen kontakt havde til fællesbarnet grundet mors samværschikane. Af frygt for at blive ukendt for

⁸⁹ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 4)

⁹⁰ (Dahl, 2020)

⁹¹ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 5)

barnet søgte far rettens hjælp til at få samvær med barnet. Efter længere tids afbrydelse af samværet, eller hvor der tidligere kun havde været ganske lidt kontakt, ville far gerne have mere kontakt til barnet og mulighed for at lære barnet bedre at kende. For mor var samværschikane bevidst, mor ønskede ikke den biologiske far skulle være en del af hendes eller barnets liv. Fædrene i disse type sager får oftest ingen eller næsten ingen samvær med barnet, da retten vurderer, at det ikke er til barnets bedste. Som begrundelse for dette er en vurdering af, om samværet vil få en positiv indvirkning for barnet, eller om det vil skabe mere forvirring og utryghed for barnet pludselig at skulle ses med en forælder, som barnet nærmest aldrig har kendt.⁹² Det skal dog siges, at det ikke altid er mor, som er bopælsforælder, og far som er samværsforælder. Rollerne kan sagtens være bestemt eller fordelt anderledes mellem dem. Det ses for eksempel i Tfa2016.179/2, hvor far havde bopælsretten. Samværschikane er ikke kønsbestemt eller kønsrelateret, og rettens afgørelse om forældremyndighed, bopæl og samvær, skulle lige så vel kunne falde ud til fordel for barnets far som barnets mor.⁹³

Men ifølge tallene for Danmarks statistik fra 2020, havde 86 % af alle børn i delte familier, bopæl hos deres mor. Tallene viser også, at drenge i langt højere grad har bopæl hos far end piger. Det ses for eksempel i dom Tfa2010.736, hvor familieretten i sin afgørelse specifikt fandt D's køn og alder afgørende for ikke at lade forældremyndigheden og bopælen overføre til far. Det følger endvidere af Danmarks statistik, at forskellen på om barnet har bopæl hos far fremfor mor, er mindst blandt de yngste børn, men med børnenes alder stiger forskellen på, om det er drenge eller piger, som har adresse hos far. For piger på otte år er det for eksempel 37 pct., der har bopæl hos far, mens den tilsvarende andel for drenge er 48 pct.⁹⁴

4.4.4 Værdinormerne og opfattelserne i samfundet ændrer sig

Samfundet og værdinormerne i samfundet er konstant under udvikling, det gælder også indenfor familieretten. Begrebet barnets bedste er en retlig standard, som ændrer sig med tiden i takt med værdinormerne og opfattelserne i samfundet.

I kraft af det nye familieretlige system er de familieretlige myndigheder blevet langt mere forpligtet til at fokusere på barnets trivsel og beskyttelse, jf. forældreansvarslovens § 4, 2. pkt.⁹⁵ Nærmest alle forhold vedrørende familien skal i dag træffes ud fra, hvad der er til barnets bedste.⁹⁶ Forældre skal i langt højere grad end tidligere gøre sig fortjent til at beholde barnet, biologisk forældre har ikke længere én forrang, hvis ikke forælderen kan give barnet den omsorg og tryghed, som barnet kræver.⁹⁷ Der stilles langt strengere krav til forældres kompetence og livsstil end tidligere.⁹⁸

Det dobbelte loop, som er en betegnelse, som bruges for livsførelsen efter skilsmissen, når barnet skal vænne sig til to hjem, er også et begreb, som er opstået inden for de senere år. Et begreb, som er kendetegnet ved forældrenes forskellige rytmer, rutiner, prioriteringer og

⁹² (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 5)

⁹³ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 5)

⁹⁴ (Danmarks Statistik, 2020, s. 9)

⁹⁵ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 25)

⁹⁶ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 26)

⁹⁷ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 47)

⁹⁸ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 41)

værdier for et godt liv, hvilket også er et element, som den relevante myndighed skal tage hensyn til i vurderingen af barnets bedste.⁹⁹

I dag er det heller ikke kun familieformer bestående af par med børn, enlige og sammenbragte, som udgør det danske familieliv. Nye familieformer er kommet til bestående af blandt andet familiekonstellationer som regnbuefamilier, hvor forældrene er homoseksuelle, biseksuelle eller transkønnet, hvilket udfordrer normerne og opfattelserne i samfundet om, hvad et godt familieliv er, hvad der skal forstås som en mor og en far, hvor mange forældre et barn kan have, og hvilke former for forældreskab, der er til barnets bedste.

Samværet har samlet set bevæget sig i en opadgående retning i løbet af de sidste 20-25 år.¹⁰⁰ Flere og flere børn bor i dag på skift hos deres forældre. 7/7 og 7/4 ordninger er ikke ualmindeligt. Det har betydet, at forældre i hyppigere og større omfang end tidligere, har øget mulighed for samvær.¹⁰¹ Men det kræver, at forældrene er villige til at samarbejde om at få samværet til at fungere.

I dag er far lige så naturligt inddraget i barnets liv som mor, om det vedrører alt lige fra bleskift, første skoledag eller børnefødselsdage. Grundtanken om 60'ernes kønsideal og stereotype billeder er meget langt fra det billede, som tegner sig i de danske familier i dag. Faderen bliver ikke på samme måde set som skaffedyr og familieforsørger i periferien af kernefamilien. I dag er moderen også på arbejdsmarkedet, og det betyder at forældrene hjælpes mere ad med huslige pligter og daglige gøremål, som for eksempel at passe, hente og bringe barnet. Moderen, som den primære omsorgsperson i familiens midte, bliver udfordret af den moderne og omsorgsfulde far, som ikke længere kun er den autoritære rolle, som familiens overhoved. Men særligt når det kommer til spædbørn, er der ingen tvivl om at mor udgør en vigtig rolle. Det er tendensen, at mor typisk bliver bopælsforælder for barnet, hvis forældrene går fra hinanden, inden barnet bliver født, eller mens barnet er spæd, da mor oftest vil være den af forældrene, som barnet har den stærkere tilknytning til, mens amning foregår. Det er rettens klare overbevisning, men fædre kan lige så vel som mødre udvikle en forståelse for barnets signaler og behov. Imidlertid viser en holdningsundersøgelse fra Megafon om ligestilling fra 2020, at danskerne var enige om, at foruden ligeløn mellem mænd og kvinder, så var det største ligestillingsproblem i Danmark fraskilte fædres ret til samvær med deres børn.¹⁰² Det tyder derfor på, at der er en ny samfundstendens under opsejling.

4.4.5 Barnets stemme i forældrenes konflikt

Barnets bedste i artikel 3 i FN's børnekonvention er inkorporeret i dansk lovgivning i forældreansvarslovens § 4. Dette gælder ikke for børnekonventionens artikel 12 om inddragelse af barnet og barnets perspektiv. Barnet har derfor ikke partsstatus i forældrenes sag. Barnet kan hverken starte eller føre en sag efter forældreansvarslovens regler.¹⁰³ Barnet kan heller ikke påklage afgørelsen, såfremt barnet ikke føler sig inddraget eller lyttet til i sagen, afgørelsen kan alene påklages af forældrene, jf. U.2018B.83.¹⁰⁴ Men det er den pågældende myndigheds ansvar at høre barnet i sagen og træffe beslutning om, på hvilken

⁹⁹ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 61)

¹⁰⁰ (Ottosen, Samvær og børns trivsel, 2004, s. 6)

¹⁰¹ (Udvalget om Forældremyndighed og Samvær, 2006, s. 11)

¹⁰² (Bisgaard, Nielsen, & Pedersen, 2021, s. 2)

¹⁰³ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 26)

¹⁰⁴ (Aldolphsen, 2018)

måde inddragelsen skal ske.¹⁰⁵ Som regel bliver barnets perspektiv inddraget indirekte gennem oplysningerne fra forældrene selv og de børnesagkyndige, som undersøger barnet og observere barnets forhold til forældrene. Kun i ganske få af sagerne fik barnet lov til at komme direkte til orde og få en stemme i forældrenes konflikt. Det skete typisk i de sager, hvor barnets alder og modenhed talte herfor. Det kræver, at barnet har en vis alder mindst 6-7 år, hvor barnet selv gerne vil høres i sagen og ikke føler sig utilpas med at give sin mening til kende. I disse situationer fik barnet lov til at blive direkte inddraget og komme til orde i sagen gennem børnesamtaler med de juridiske sagsbehandlere eller de børnesagkyndige rådgivere på sagen. Det er nærliggende at høre barnet i sagen, hvis barnets alder og modenhed taler herfor, da barnet selv bedst må kunne bidrage med en forståelse for, hvad der gør denne glad, om det er at få samvær med far og bo hos mor eller omvendt. Det er dog primært de ældre børn på 10-12-årsalderen, som ser ud til at blive taget mest alvorligt, og at det er de ældste børn, som retten oftest inddrager. Men i de situationer, hvor barnet ikke inddrages i sagen, er det oftest, fordi forældrene ikke ønsker dette af hensyn til barnet. Dette ses især i forhold til de ældre børn, som tænker mere over konsekvenserne, det vil få ved at udtale sig. Barnets udtalelse vil således kunne sammenholdes med rettens og de børnesagkyndige eksperter viden og erfaring på området, til opnåelse af den bedste forståelse for det enkeltes barns tarv. Fremgår det tydeligt af barnets udtalelser, at barnet er blevet manipuleret af den ene forælder til at udtale sig, vil retten få svært ved at tage barnets egne udtalelser for gode vare, og det vil svække retten opfattelse af forælders evne til at være en god forælder for barnet.

Inddragelsen af barnet er blevet styrket med en nyoprettede børneenhed i Familieretshuset, herunder barnets initiativret i forældreansvarslovens § 35, barnets ret til en kontaktperson og en bisidder efter Lov om Familieretshuset §§ 15, 17 og 18.

4.4.6 Barnets bedste som skalkeskjul for andre interesser

Emner som ligestilling og kønspolitiske interesser udgør en stor del af den offentlige debat i forhold til barnets ret bedste. Dette gør sig også gældende i forhold til debatten om samværschikane. Familieretlige eksperter, forskere, organisationer, politikere og praktikere har alle forskellige holdninger til, hvordan samfundet politisk skal forholde sig til problemet.¹⁰⁶ Det betyder, at deres holdning til, hvad der er til barnets bedste, bliver farvet af, hvad de hver især forstår som barnets ret. Forståelsen af at forældremyndighed og forældreansvar skal være fælles er for eksempel et klassisk venstrefløjssynspunkt, hvorimod synspunktet om at familieliv er et privat anliggende er en umiddelbar højrefløjs opfattelse.¹⁰⁷ Alle disse bagvedliggende hensyn og diskurser kan derfor virke vanskelige at gennemskue, hvilket gør det svært at vide, i hvilke situationer barnets bedste anvendes som skalkeskjul for andre interesser.¹⁰⁸

4.4.7 Det individuelle skøn

Sagsbehandlerne og dommerne efterlades i et tomrum, når definitionen for barnets bedste ikke ligger fast og støtten kun er at finde i en vejledning til forældreansvarsloven, forarbejderne til loven og retspraksis. Deres skøn bygger på formodninger og antagelser om,

¹⁰⁵ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 26)

¹⁰⁶ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 15)

¹⁰⁷ (Aldolphsen, Hartoft, Marschall, & Grumløse, 2019, s. 60)

¹⁰⁸ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 15)

hvad der er barnets bedste i den konkrete situation. Sagerne bygger ofte på flere modsigende end ensartede hensyn. Afgørelserne er baseret på dommernes eller sagsbehandlerens individuelle skøn, og det kan derfor være et problem ud fra en retssikkerhedsmæssig betragtning, især efter det menneskeretlige princip om, at der til enhver tid skal være ligebehandling og forudsigelighed for loven.¹⁰⁹ Loven skal være ens for alle. Det betyder, hvad der er til barnets bedst for ét barn, skal også gælde for andre børn i samme situation.

4.4.8 Dommerens afgørelse

Hvad der er til gavn eller til skade for det enkelte barns sundhed, opvækst og udvikling, er normalt op til psykologer, pædagoger, børnesagkyndige, psykiatere og socialarbejdere at vurdere. Disse hensyn vil typisk blive afdækket i sagen i form af den børnesagkyndige undersøgelse, udtalelser fra børnehaven og undersøgelser foretaget af kommunen, men i sagerne om forældreansvar har dommerne altid det sidste ord i sagen. Det betyder dommerne kan vælge at følge den børnesagkyndiges anbefalinger eller at se bort fra dem, jf. Tfa2013.363/2. Dommere er uddannet i at tage stilling til de juridiske og retlige problemstillinger i sagen, hvad der er ret eller uret i den pågældende sag ud fra en systemteoretiske betragtning. Dommerne har derfor et andet ekspertsyn i sagerne end de psy-professionelle som typisk vil vurdere sagen ud fra en sundhedsfaglig betragtning, men hvem er da bedst egnet til at vurdere barnets bedste i den enkelte sag? Vil det være barnets forældre eller den ene af forældrene, barnet selv, dommerne eller de børnesagkyndige? For et barns bedste kan vurderes ud fra flere parametre, alt lige fra sociale, lægelige, psykologiske, økonomiske og pædagogiske forhold, som alle behandles ud fra forskellige teorier og forudsætninger. Resultatet i sagerne kan derfor variere alt efter øjnene, der ser. Vurderingen af barnets bedste er derfor et meget kompleks, bredt og flersporet hensyn, som til tider kan være modsætningsfyldt.¹¹⁰

¹⁰⁹ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 18)

¹¹⁰ (Ottosen, Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet, 2004, s. 19)

Kapitel 5 – Højesteretsdom af den 8. september 2020

I dette kapitel analyseres U2020.3854H med henblik på at undersøge dommens betydning for fremtidige sager, og der foretages en gennemgang af Tfa2021.145 og Tfa2021.83 som sidenhen er blev afsagt på området. Dette gøres for at kunne vurdere, om et paradigmeskift er under opsejling.

5.1 Domsanalyse af U2020.3854H

Den 8. september 2020 blev den omtalte Højesteretsdom om forældremyndighed og samværschikane afgjort ved Højesteret. Dommen er i flere sammenhænge sidenhen blevet omtalt som et paradigmeskift for forældremyndighedssager som angår samværschikane. Det mener Professor emeritus Per Schultz Jørgensen, som i Jyllands-Posten den 11. december 2011 udtaler følgende om treinstans afgørelsen:

*”Højesteret lægger stilfærdigt op til et nyt paradigme i forståelse af barnets bedste i sager om samværschikane. Det er dybt vedkommende med lange konsekvenser for måden, vi forstår forældres ansvar i skilsmisssager”.*¹¹¹

Det vil derfor blive undersøgt om, hvilken betydning dommen kan tænkes at få for fremtidige sager.

Sagen angik F, der ønskede den fulde forældremyndighed over parrets fælles barn, den 3-årig dreng B, født i 2017. F søgte om forældremyndigheden over B, idet F kun havde haft sporadisk kontakt til sin søn, som følge af M i en længere periode havde udøvet samværschikane. Det turbulente forhold mellem forældrene bar præg af en flerårig højkonflikt, som gjorde det umuligt for forældrene at samarbejde. En konflikt, som havde medført, at M uden påviselige grunde gjorde alt for at forhindre samværet mellem F og B i at finde sted. Højesteret var enige med familieretten og landsretten, om at M udøvede grov samværschikane, og det gav retten konkrete holdepunkter for at antage, at forældrene ikke på længere sigt ville være i stand til at samarbejde om sønnen. Højesteret fandt, i modsætning til familieretten og landsretten, at det derfor var bedst for B, at den fælles forældremyndighed blev ophævet, og at den fulde forældremyndighed blev tildelt F, således at B fik bopæl hos ham. Det begrundede Højesteret med, at var den af forældrene der fandtes bedst egnet til at sikre forældrenes samarbejde om sønnen.

Sagens omstændigheder var følgende:

Sammen havde forældrene fælles forældremyndighed over B, men M havde bopælsretten, og den havde hun haft, siden B blev født. Selvom Statsforvaltningens afgørelser af 23. oktober 2018 og 19. februar 2019 fastsatte rammerne for samværet, oplevede F at størstedelen af samværsgangene ikke blev gennemført, idet M enten meldte afbud eller udeblev med drengen. B's forhold og tilknytning til F var begrænset. Kontakten mellem far og søn svandt lige så stille, i takt med samværsgangene blev færre og færre, og der blev kortere mellem afbrydelsesperioderne. Flere gange undervejs måtte fodedretten inddrages for at få M til at udlevere sønnen til F's samvær. I foråret 2020 gik det så vidt, at M i slutningen af marts stak af med drengen og skjulte ham for at forhindre samværet. De danske domstole dømt hende således for ulovlig bortførelse, hvor hun pådrog sig en fængselsdom.

I perioden august 2017 til april 2018 var der fastsat 70 samvær, hvor af kun 29 blev gennemført. Ved 19 af de gennemførte samvær kom M for sent eller gik tidligere. Ved 16 af udeblivelserne meldte hun ikke afbud. 17 skete med afbud, mens otte udeblivelser skyldtes M's ferie. F lagde derfor sag an ved Familieretten i Glostrup d.24. juni 2019 med påstand om at få forældremyndigheden over sønnen.

¹¹¹ (Lund-Andersen & Asmussen, Festschrift til Linda Nielsen, 2022, s. 87)

Familieretten lagde i afgørelsen vægt på, at B kun havde haft begrænset kontakt til sin far, idet samværet igennem længere perioder var blevet afbrudt, og at M derfor måtte anses for at være B's primære omsorgsperson, og den af forældrene som B havde den største tilknytning til. B havde altid boet hos sin mor og var i positiv udvikling.

Familieretten anerkendte samtidig, at omfanget og karakteren af afbrydelserne og udeblivelserne af samværet indikerede, at det væsentligt måtte bero på M's forhold. Et påfaldende antal gange var samværet ikke blevet gennemført, og at M havde således udøvet en grov grad af samværschikane. De oplyste desuden, at der i sagen ikke var holdepunkter for at antage, at B ikke ville se sin far, og afviste M's påstand, om B ikke ønskede samværet, eller han på anden vis skulle have taget skade af de hidtil gennemførte samvær. B fandtes ikke at have taget skade af samværet, uanset der inden for en 1-årig periode havde fundet mere end 4 udekørende fagedforretninger sted. B's samvær med F skulle derfor bibeholdes af hensyn til den gavnlige effekt, det havde haft for B at se sin far. Familiebehandlingsforløbet skulle genoptages på ny, således at forældrenes samarbejde ville blive bedre, og M's evne til at give slip på sønnen i forbindelse med samvær ville blive forbedret. Ligeledes indførte retten en opravningsordning for antallet af samværsangene, og en nærmere planlægning af transport i forbindelse med samvær blev fastsat. Men familieretten advarede samtidig M om, at hvis hun fortsatte samværschikanen kunne det vække tvivl om hendes forældreevne. På baggrund af drengens alder, var det rettens samlede vurdering, at et indgreb i drengens nuværende bopæl, ville være en for voldsom indgribende fra rettens side. M frifandtes og skulle fortsat beholde bopælsretten, jf. lov om forældreansvar § 11 og 17, jf. § 4. Afgørelsen blev, at F ikke fik medhold.

Familieretten tiltrådte således tendensen i praksis om, at samværschikane ikke findes tilstrækkelig til at ophæve den fælles forældremyndighed. Dette selvom forarbejderne til lovændring til forældreansvarsloven i 2012¹¹² nøjagtig angiver, at må tillægges stor betydning, når forældre ikke er i stand til fremadrettet at samarbejde til barnets bedste. Beror det på den ene forældres manglende evne eller vilje til at samarbejde og tilpasse sig den anden forælder, skal retten vurderer barnets bedste ud fra et fremtidsorienteret perspektiv. Denne ændring blev indført for bedre at kunne værne mod samværschikane og sikre barnets ret til samvær med den anden forælder. Men familieretten i Glostrup vurderede sagen anderledes, og tillagde det større betydning, hvad der ud fra et kortsigtet perspektiv måtte anses for at være til barnets bedste, at det på "*nuværende tidspunkt*" var et "*for voldsomt indgreb*" at flytte B's bopæl til F. Dette begrundet i, at B var i positiv udvikling og trivsel hos M som primær omsorgsperson.

Ligesom det er set i tidligere domme omhandlende mindre børn, valgte retten også her at prioritere barnets tilknytning til den primære omsorgsperson, frem for barnets fremtidige kontakt til samværsforælderen. Afgørelsen var kun et øjebliksbillede af forældrenes nuværende situation, familierettens brug af argumentationen om "*nuværende tidspunkt*" vidnede om, at dette med tiden kunne tænkes at ændre sig, hvilket faderens positive forhold til sønnen og samarbejdsvillig støttede op om. Det bør endvidere bemærkes, at det i forbindelse med ændringen til forældreansvarslovens § 11, blev indført en række kriterier, for at ophæves den fælles forældremyndighed, og at overflytte barnets bopæl til den anden forælder, når samarbejde til barnets bedste er umuligt for forældrene. Dette såfremt, der ikke er tillid til den anden forælder, at der ikke er grunde til at afbryde samværet, og forældrene regelmæssigt har behov for myndighedernes hjælp til at samarbejde.¹¹³ Familieretten i Glostrup var bekendt med, at M udøvede grov samværschikane, at M ikke stolede på F som forælder, og at forældrene af flere omgang havde kontaktet Statsforvaltningen, fagedretten, politiet og kommunen. Kriterierne for at ophæve den fælles forældremyndighed og overflytte

¹¹² (Folketinget, 2012, s. 8)

¹¹³ (Folketinget, 2012, s. 25)

bopælen til F, må derfor siges at være opfyldt ud fra hensynet om barnets bedste. Alligevel lod familieretten B's bopæl forblive hos M, og de valgte at fastholde den fælles forældremyndighed, uagtet at forældrene ikke på noget tidspunkt havde udvist evne til at samarbejde om forældremyndigheden eller samværet. Retten begrundede ikke afgørelsen om den fælles forældremyndighed nærmere.

F var ikke enig i familierettens begrundelse, og da samværschikanen fortsatte, ankede F afgørelsen til Landsretten. Sagen blev 6 måneder senere, den 20. december 2019, afgjort af Landsretten.

Kommunens og Familieretshusets støtte til forældrene i form af sagkyndig rådgivning havde ikke ført til at samarbejdet mellem forældrene var blevet bedre siden familierettens afgørelse. M's mange aflysninger og udeblivelser med B fra samværet forblev uændret. Siden dommen blev afsagt i familieretten, var der sket nyt i sagen. M var efterfølgende flyttet på krisecenter, fordi F angiveligt skulle have udøvet fysisk og psykisk vold overfor hende. F skulle eftersigende have opsøgt M på bopælen flere gange og have udvist aggressiv adfærd. Sammen med to rockervenner fra HA, skulle F have forfulgt B og M, når de gik tur. F boede med en ny kæreste, som B virkede glad for. Efter familierettens dom havde der været ti samværsweekender, hvoraf kun 3 samvær blev gennemført. De syv aflysninger var begrundet med sygdom, rejser eller B's manglende vilje. F havde ikke fået erstatningssamvær for de aflyste gange.

Der blev til brug for Østre Landsret den 4. og 7. december 2019, foretaget en grundig børnesagkyndig undersøgelse af F og M's evner som forældre og deres personlige forhold til B:

Ud fra den børnesagkyndig undersøgelse fremstod F, som en god far med fornuftige, personlige og økonomiske forhold. B virkede tryk og glad i F's omgivelser under de afholdte samvær. F virkede som om han fuldt ud ville være i stand til at give B en tryk og stabil hverdag, som ville sikre B trivsel og udvikling. Det børnesagkyndige vurderede F's forældreevne som værende god. F ville kunne skabe en stabil base for sin søn. F's sociale kompetence er normal, og han er venlig, udadvendt, isolere ikke sig selv og virker som god til at danne tætte venskabsrelationer. Han har et solidt netværk i form af sin nærmeste familie og sine venner. Til tider kunne F virke en smule usikker og have behov for bekræftelse på, at han takler situationerne med B hensigtsmæssigt. Efter flere tests på opfordring af M, fandtes der ikke grund til at antage, at F skulle have et forbrug af alkohol eller narkotiske stoffer. Påstanden om, at F skulle have haft kontakt til en HA-klub, kunne heller ikke bekræftes.

Den børnesagkyndige undersøgelse af M rejste tvivl om M's forældreevne. M havde en tendens til at være meget overbeskyttende overfor drengen og objektivisere ham med hendes konflikt mod F. Hun havde en forventning om, at drengen skulle være loyal over for hende og tage hendes side i konflikten. M havde delvis forståelse for at forældrenes konflikt påvirkede drengen. Meget kunne tyde på, at M lod den psykiske belastning gå ud over drengen. M havde svært ved at nuancere drengens følelser fra sine egne. M havde ofte bedt myndighederne om hjælp til at takle drengens udadreagerende adfærd i forbindelse med samværsgangen. Men hun virkede som en meget imødekommende og naturligt sprudlende og overskudsagtig mor. M glemte at tilpasse sit sprog til barnet. Hun kunne til tider være temperamentsfuld, kontrollerende, og meget tyder på hun generelt lider af mistillid til andre mennesker. M havde et tæt forhold til få personer, her blandt hendes mor, hendes børn og hendes veninder. Det måtte bemærkes til M's tilstand, at hun generelt var svær at læse, og psykologen i undersøgelsen var i tvivl om, hvorvidt observationerne dannede et retvisende billede af M som omsorgsperson. Den børnesagkyndige undersøgelse viste, at M ville have gavn af at gennemgå en personlig udvikling for at forbedre sin forældrekompetence.

I Østre Landsret gav en ud af tre dommere dissens i afgørelsen:

Flertallet fandt, at der ikke på daværende tidspunkt var anledning til at træffe bestemmelse om, at B skulle have bopæl hos F. Men anerkendte at der i en længere periode havde været udøvet grov samværschikane fra M's side, og bemærkede at M's grove samværschikane vil kunne blive en betydelig hindring for B og gøre det besværligt for B at have et normalt og stabilt forhold til sin far.

Selvom det fremgik, at M igennem en længerevarende periode havde udøvet grov samværschikane og fortsat gjorde det til trods for familierettens advarsler, vurderede flertallet i landsretten ikke, at der på nuværende tidspunkt var tilstrækkeligt grundlag for, at B's bopæl skulle overflyttes til far. Flertallet tiltrådte således familierettens afgørelse. Dette kan bero på et hensyn til B, som i en alder af 2 år stadig er meget knyttet til og afhængig af sin mor som primær omsorgsperson. Herunder at det kan synes som en stor omvæltning for et barn i en så tidlig alder at skulle flyttes fra vante omgivelser og rutiner. Børn i alderen 0-3 år er særligt afhængige af ro, stabilitet og kontinuitet i deres hverdag for at opnå en sund, harmonisk og stabil udvikling. Et barn i denne alder har brug for en primær omsorgsperson, for barnet kan udvikle tillid til andre mennesker, som barnet har brug for helt op i voksenlivet. Det handler derfor i denne alder ikke, for de mindre børn om antal overnatninger, men mere om at barnet ser sin anden forælder noget oftere i kortere varighed, end hvis der er tale om samvær vedrørende et barn på over 6 år.¹¹⁴ Det kan derfor føles overvældende for et barn som B, som hidtil kun havde haft sporadisk kontakt til sin far, at skulle flytte hjem til sin far, hvor der også bor fars nye kæreste, som B kun har mødt få gang i forbindelse med samvær. Landsrettens stemmeflertal nåede således frem til samme afgørelse som familieretten, og F fik ikke medhold, i sit ønske om opnåelse af den fulde forældremyndighed over B. Dette uanset M ifølge den børnesagkyndige undersøgelse, blev kritiseret for flere alarmerende punkter. Heriblandt at hun lod den psykiske belastning gå ud over drengen, at M havde svært ved at nuancere drengens følelser fra sine egne, at hun objektiviserede B med F, at hun søgte myndighederne om hjælp til at tage vare om B, og hun forventede, at B skulle være loyal overfor hende og vælge side i konflikten. Det kan derfor undre, hvorfor flertallet helt har undladt at tage stilling til så vigtige oplysninger i deres begrundelse.

Som bemærkning til det af familieretten fastsatte samvær, stadfæstede landsretten familierettens afgørelse om samvær, men fastsatte ikke erstatningssamvær for de tabte samværs gange, hvor M var udeblevet med B fra samvær.

Mindretallets vurdering lagde derimod vægt på barnets ret til at se begge sine forældre, og hvem af forældrene, der var bedst i stand til at samarbejde og sikre samværet, så B's kontakt til begge forældre kunne opretholdes. Uanset M måtte anses som B's primære omsorgsperson, nåede mindretallet frem til den konklusion, at det bedste for B ville være at få bopæl hos F.

Det afgørende ifølge mindretallets afgørelse var, at F ud fra et fremtidsorienteret perspektiv vurderes bedst egnet til at sikre samarbejdet mellem forældrene til barnet bedste, hvilket lever op til formålet med ændringen af forældreansvarslovens § 11. Mindretallet fandt ingen grund til, at bopælen ikke skulle overflyttes til F. Denne afgørelse er således anderledes i forhold til afgørelserne i Tfa2018.13, Tfa2010.350, Tfa2010.736 og Tfa2010.262, som tidligere er gennemgået i dette speciale.

Landsrettens afgørelse skulle afgøres efter stemmeflertallet, og F fik endnu ikke medhold, og han søgte derfor om 3. instansbevilling. Med Procesbevillingsnævnets tilladelse kom sagen 9 måneder senere for Højesteret den 8. september 2020, men i modsætning til de andre instanser skulle sagen nu ikke længere vedrører samvær, men kun forældremyndighed og bopæl.

¹¹⁴ (Vestergaard, 2019)

Siden landsretten havde afsagt dom i sagen, viste det sig, at samværschikanen var eskaleret yderligere. Som følge af adskillige afgørelse om fuldbyrdelse af samvær og tvangsbøder, havde familieretten i Lyngby den 28. februar 2020 fastsat erstatningssamvær for F og B. Desuden havde Familieretshuset blot en måned senere, den 27. marts 2020, i henhold til forældreansvarslovens § 26 truffet afgørelse om, at F skulle have midlertidig forældremyndighed over B, mens sagen om forældremyndighed blev behandlet for domstolene, hvilket samtidig medførte, at B i en periode skulle have bopæl hos sin far. Som begrundelse for afgørelsen var de gentagne flytninger og skift i B's liv grundet forhold, som kunne bebrejdes M. M indbragte afgørelsen for familieretten, der den 10. juli 2020 stadfæstede den trufne afgørelse, men familieretten kritiserede samtidig Familieretshusets resolute afgørelse om at træffe afgørelsen om bopælsskifte ud fra et kortsigtet fremfor langsigtet perspektiv begrundet i B's sparsomme tilknytning til F.

Kritikken fra familieretten vidner om, at der stadig i dag hersker stor forvirring og manglende sammenhæng i måden, hvorpå de familieretlige myndigheder håndterer disse sager.

Familieretshusets afgørelse resulterede i, at M i 2020 gik under jorden med B. M's opholdssted var ukendt, og hun befandt sig ikke på bopælsadressen. M havde tilbageholdt og skjult drengen for myndighederne efter Familieretten den 1. april 2020 havde afsagt kendelse om, at B skulle afleveres til F med magt, jf. retsplejelovens § 456 r, stk. 5. Først efter en måned udleverede M drengen til F. De danske domstole dømte derfor M for ulovlig bortførelse, og hun pådrog sig en fængselsdom på 4 måneder. B fik i den mellemliggende periode bopæl hos sin far, mens M var fængslet.

Dette skete til trods for familieretten havde givet M klare advarsler om, at hvis hun fortsatte samværschikanen, ville det kunne medføre tvivl, om hvorvidt hun var den rette til at tage vare på B. Efterfulgt af den ulovlige bortførelse foretog BBU (Borgercenter Børn og Unge) en undersøgelse af B. Meget kunne tyde på, at B kunne have taget følelsesmæssig skade af de mange spontane flytninger, som M det sidste halve år havde udsat B for.

Højesteret fastslog enstemmigt, at de var enige med familieretten og landsretten om, at M gennem en længere periode havde udøvet grov samværschikane. Retten fandt klare holdepunkter for at antage, at forældrene formentlig heller ikke i fremtiden ville være i stand til at samarbejde om barnet.

Højesteret foretog således en vurdering af bemærkning til lovforslag Folketingstidende 2011-12, tillæg A, lovforslag nr. L 157, s. 25:

"Afgørelsen om [forældremyndighed] skal tage udgangspunkt i, hvad der er bedst for barnet, jf. forældreansvarslovens § 4, og i, om der er konkrete holdepunkter for, at forældrene ikke vil kunne samarbejde om barnet til barnets bedste"

Denne vurdering traf de ud fra forældrenes kommunikationsmønster, idet kommunikationen mellem forældrene som udgangspunkt vil danne rammen for samarbejdet:

"Dette vil afhænge af en konkret vurdering, hvor det kan tillægges betydning, i hvilken grad forældrene kommunikerer med hinanden om barnet og barnets forhold, idet kommunikationen skal kunne danne fundament for et egentligt samarbejde."

Hertil kommer, at de afgørende holdepunkter skal vurderes ud fra forældrenes vilje, fleksibilitet og tilpasning:

"Fælles forældremyndighed må således forudsætte, at forældrene realistisk set er i stand til sammen og inden for rimelig tid at blive enige om spørgsmål om barnet, og at forældrene ikke mere regelmæssigt har behov for myndighedernes hjælp til at kunne træffe beslutninger om barnet, og uden at der opstår vedvarende konflikter. Manglende tillid til den anden forælder eller manglende vilje til eller evne til at være fleksibel og tilpasse sin egen opfattelse til den anden forælders opfattelse kan indikere, at fælles forældremyndighed ikke er bedst for barnet, jf. forældreansvarslovens § 4."

I afgørelsen vurderede Højesteret, at årsagen til at M havde udøvet længerevarende samværschikane, skyldtes den manglende indbyrdes tillid og kommunikation mellem forældrene. Højesteret kom ikke med yderligere kommentarer til vurderingen andet end, at forældrene ikke fremadrettet måtte anses for at kunne samarbejde, særlig bestyrket af det eskalererede handlingsforløbet, efter landsretten havde afsagt dom.

Afslutningsvist behandlede Højesteret lovforslagets spørgsmål, om hvem af forældrene, der bedst ville evne at få samværsordningen til at fungere for fremtiden:

”Skyldes konflikterne omkring samarbejdet og barnet, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet, skal retten fortsat anlægge et fremtidsorienteret perspektiv ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet. Det tillægges således stor vægt, hvem af forældrene, der har bedst evne til at samarbejde og dermed på længere sigt kan sikre barnets kontakt til den anden forælder.”

Af de for retten frembragte oplysninger måtte F antages at være den af forældrene, der klart ville have bedste vilje og evne til at få fremtidigt samvær til at fungere, således B kunne opretholde en god kontakt til begge forældre. Højesteret lagde tillagde det endvidere betydelig vægt, at F's forældrekompetencer af den børnesagkyndige undersøgelse vurderedes som værende væsentligt bedre end M's forældrekompetence. Her bemærkes det, at F blev vurderet til at være en god og stabil forælder for B med fornuftige personlige og økonomiske forhold. B virkede tryk og glad i F's omgivelser under de afholdte samvær. F virkede som om han fuldt ud ville være i stand til at give B en tryk og stabil hverdag, som ville sikre B trivsel og udvikling. F ville kunne skabe en stabil base for sin søn. Højesteret fandt, det derfor bedst for B, at den fælles forældremyndighed blev ophævet, og at den fulde forældremyndighed blev tildelt F, således at B fik bopæl hos ham. Dette blev rettens afgørelse til trods for B's sårbare alder, og at det var M, der havde haft B boende det meste af B's liv, og M måtte anses for at være B's primære omsorgsperson. I en alder af kun 3 år, valgte Højesteret alligevel at overflytte barnets bopæl til samværsforælderen. Dette som følge af M's tvivlsomme forældrekompetence, og at M ved at udøver samværschikane udviste manglende evne og vilje til at samarbejde, men især under forudsætningen af, at B i en periode på 4 måneder, havde haft bopæl hos sin far, mens M var fængslet. På denne måde tiltrådte Højesteret mindretallets begrundelse fra landsretten og opretholdt en *status quo* tilstand ved at lade B blive hos F, som B var faldet godt til hos, som evidens for F tilknytning til B var blevet større, modsat M's tilknytning til B var blevet mindre. Det vurderedes, som det bedste for B, at han ikke skulle flytte mere, særligt taget i betragtning af, at B i en længere varende periode havde flyttet med sin mor fra sted til sted. Højesterets beslutning om at tillægge F forældremyndigheden og overføre bopælen til F, var i overensstemmelse med lovforslag nr. L 157, forarbejderne til forældreansvarsloven.

5.2 Højesterets dommens betydning for fremtidige sager

Denne Højesterets dom er det mange chikane ramte børn og forældre har ventet på. Dommen skaber håb for fremtiden, og den viser at gode forældreevner og samarbejdsevner belønnes.

I modsætning til tidligere afgørelser kan samarbejdsevne nu få betydning for vurderingen af forældrekompetencen, og hvem af forældrene, der tillægges forældremyndighed og bopælsretten. Den får betydning for, hvor langt en forælder kan gå i sine bestræbelser på at

forhindre barnets kontakt med den anden forælder.¹¹⁵ Hvis ikke forælderen formår at samarbejde med den anden forælder om forhold, der vedrører fællesbarnet, risikere forælderen at miste forældremyndigheden og blive stemplet som den dårlige forælder. Den gode forældreadfærd belønnes og ikke det modsatte.

De psykologiske aspekter i forældrekompetence undersøgelserne bliver tillagt stor vægt i afgørelsen, og dommerne følger den anskuelse, at en sag skal undersøges til bunds med fokus på forældrenes psykiske adfærd.¹¹⁶ Endvidere viser dommen, at der ifølge den børnesagkyndige undersøgelse i dag stilles langt strengere krav til forældres kompetence og livsstil end tidligere.

Den signalerer også til dels at retten og samfundets syn på det at være forældre har ændret sig i takt med normerne i samfundet. Begge forældre har i dag ligeværdige roller, når det kommer til forældrekompetence. Kønnen er ikke længere det afgørende, begge forældre er ligeværdige.¹¹⁷ Selvom samværschikane ikke er et kønsrelateret fænomen, så vil mange formentlig fortolke dommen, som et udtryk for, at mor ikke pr. definition er en bedre forælder og mere tilknyttet til fællesbarnet, end det opfattelsen var engang.¹¹⁸

Sagen er med til at sætte rammerne for, hvor aktive forældre skal være, og viser vigtigheden af, at begge forældres er involveret i barnets opvækst, når det kommer til forældremyndighed og bopæl.¹¹⁹

Det kan konstateres at samværschikane nu også får konsekvenser i familier med mindre børn, hvilket er bemærkelsesværdigt, når domstolene førhen har været tilbageholdende med at gribe ind i sager og flytte barnets bopæl, når afgørelsen omhandler mindre børn.

Afgørelsen er med til at sikre, at domstolene overholder FN's børnekonvention og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i sager om forældreansvar.¹²⁰ I tråd med de internationale konventioner beskytter dommen barnets menneskeret til at have både mor og far til stede i barnets liv, og forældrenes ret til en familie og beskytter mod kønsdiskrimination. Dommen har derfor et skelsættende resultat for fremtidige afgørelser.

Endvidere bør det bemærkes, at Familierettens afgørelse af den 27. marts 2020, som nævnt i U2020.3854H er højest mærkværdig taget i betragtning af, at Familieretshuset normalvis er meget påpasselige med at træffe denne type afgørelser, mens sagen endnu verserer i domstolssystemet.

Højesteretsdommen indeholder ingen stillingtagen til M's samvær med B. Formelt set har M således ingen krav på samvær med sin søn, før Familieretshuset på et senere tidspunkt træffer afgørelse om fastsættelse af samvær. Tillader F imidlertid samværet, kan det kun pege i retning af, at F har vilje og evne til at få samarbejdet til at fungere, hvilket vil være til F's fordel, såfremt en ny sag skulle opstå. Det er tænkeligt, at M's tidligere ulovlige bortførelse af

¹¹⁵ (Retsadvokaterne.dk, 2020)

¹¹⁶ (Bækgaard, 2020)

¹¹⁷ (Wróblewski, 2020)

¹¹⁸ (Retsadvokaterne.dk, 2020)

¹¹⁹ (Wróblewski, 2020)

¹²⁰ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 3)

B kan have skabt en vis skepsis hos F for, om han efter endt samvær får sin søn at se igen, og F derfor vælger ikke at udlevere B til samvær med M.

Det skal dog siges, at der i denne dom var tale om en massiv form for samværschikane, som indebar ulovlig børnebortførsel, adskillige fagedforretninger om udlevering af barnet, beskyldninger om stof og alkoholmisbrug, anmeldelser om psykisk og fysisk vold, bødeforlæg for uacceptabel sprogbrug i fagedretten, og et absurd antal af forhindrede samvær. Dommen får derfor særlig betydning for sager om samværschikane af særlig massiv karakter. Men må samtidig også ses som en klar advarsel til enhver forælder, om at samværschikane kan få alvorlige konsekvenser, for vurderingen af forælderevnen og kompetencerne om, hvorvidt en forælder, der udøver samværschikane, er den rette til at tage vare på barnet.

Højesteret lægger med denne afgørelse om samværschikane forsigtighedsprincippet på hylden. Førhen har domstolene haft en tendens til at fokusere på barnets bedst ud fra et kortsigtet frem for langsigtet perspektiv, og tillagt barnets forhold til den primære omsorgsperson stor vægt i afgørelserne. Dette uanset ændringen til forældreansvarslovens § 11 i 2012 ud fra et langsigtet perspektiv tillod myndighederne at flytte bopælen og ophæve den fælles forældremyndighed i sagerne om grov samværschikane, såfremt den anden forælder udviste gode forældreevner, vilje og evne til at samarbejde om barnet. Hvilket vidner om at reglen har eksisteret længe ud fra lovens forarbejder, men at domstolene har været forsigtige og kun sjældent har anvendt denne regel i praksis. På den anden side, så havde Landsrettens mindretal forinden Højesterets afgørelse vurderet at forældremyndigheden og bopælsretten skulle tillægges samværsforælderen, så vidt hvorvidt der foreligger et paradigmeskift må bero på, hvad der skal forstås af ordet paradigmeskift. Det samme var afgørelsen i Tfa2016.46, men her var flytningen mindre byrdefuldt for barnet. Det afgørende er, om hovedvægten skal vurderes i forhold til tidligere praksis, eller hvad der i den pågældende sag er resultatet sammenholdt med regelsættet. Begrebet »*paradigmeskift*« kommer fra det græske sprog, som direkte oversat betyder *ændring af et mønster*, eller mere nutidige dækker over ændring af en *opfattelse* eller *praksis*.¹²¹ Hvis det tages højde for den manglende anvendelse af reglen i praksis og sammenholder det med resultatet i afgørelsen, så må dommen U.2020.3854H ses som Højesterets forsøg på at indføre et paradigmeskift. Det afgørende er, at det ud fra dommens præmisser vurderes, at Højesteret ikke ville være kommet frem til en anden afgørelse, selv hvis drengen ikke forinden Højesterets afgørelse var flyttet hjem til F. Da der ifølge præmisserne blev lagt størst vægt på M's grove samværschikane, manglende samarbejdsvilje og samarbejdsevne.¹²²

For at det kan vurderes, om Højesterets afgørelse har haft en betydning for senere afgørelser, vil det i afsnit 5.3 blive foretaget en sammenligning mellem U.2020.3854H og to af de nyeste domme om samværschikane Tfa2021.83 og Tfa2021.145.

¹²¹ (Ordnet.dk)

¹²² (Lund-Andersen & Asmussen, Festskrift til Linda Nielsen, 2022, s. 102)

5.3 Tiden efter Højesterets dommen

5.3.1 Sag nr. 1 - Tfa2021.83

Sagen omhandlede pigen B, født i 2013 af forældrene M og F. I en periode på 2 år fra september 2018 til september 2020 havde der kun været sporadisk samvær, som var afhængig af, hvornår moderen M mente, at barnet B skulle se sin far F. Adskillige afgørelser om udlevering af B var blevet truffet i perioden, hvor F til trods for den manglende udlevering af B stadig havde formået at opretholde en god kontakt til sit barn. Men F havde et ønske om at se mere til B, hvor han anmodede retten, om at få forældremyndigheden over B, i håbet om at få 7/7 samværsordning etableret mellem ham og M. Sagen blev først afgjort i 1. instans i Familieretten i Lyngby, og blev dernæst anket til Østre Landsret. Familieretten fandt, at der var uden tvivl udøvet grov og vedholdende samværschikane fra M's side, hvilket landsretten tiltrådte.

B blev generelt beskrevet som en glad, sød og omsorgsfuld pige, der er moden, alderssvarende og fagligt dygtig. Men B fremstod også som en såret pige, som er påvirket af forældrenes konflikt i en sådan grad, at B grundet højt fravær i skolen, måtte gå 1. klasse om.

I familieretten blev M draget til ansvar for det høje fravær, de skiftende adresser og den manglende respons til opkald fra skolen og Statsforfatningen. Beskyldningerne om vold blev ikke tillagt vægt i sagen, da Københavns politi havde opgivet sigtelsen mod F for den udøvende vold mod M. Endvidere stod det klart for familieretten, at den manglende tillid og kommunikation mellem forældrene heller ikke ville kunne føre til, at forældrene ville blive i stand til at samarbejde på sigt. Familieretten lagde vægt på, at F bedst havde evnen til fremadrettet at få samarbejdet til at fungere og skabe faste rammer for B, og hvor B kan se begge sine forældre og komme fast i skole. Familieretten fandt det bedst for B, at hun fik bopæl hos F.

Landsretten tiltrådte Familierettens argumentation, og stadfæstede familierettens dom, således B's bopæl skulle forblive hos F, men i modsætning til familierettens dom, ophævede Østre Landsret den fælles forældremyndighed og tillagde den F alene, selvom B havde boet hos M siden foråret 2018, så M måtte anses for at være B's primære omsorgsperson.

Til Tfa2021.83 bemærkes det, at allerede i 1. instans, blev afgørelsen truffet til fordel for samværsforælderen, hvormed familieretten i Lyngby den 18. juni 2020 vurderede, at B som følge af M's samværschikane skulle have bopæl hos F, men samtidig fastholdt familieretten den fælles forældremyndighed. Dette var familierettens afgørelse uanset, at det stod retten klart, at forældrene heller ikke fremadrettet ville være i stand til at samarbejde om B, som ellers er et kriterie for at ophæve den fælles forældremyndighed efter bemærkning lovforslag nr. L 157, 2011-12, tillæg A. Dernæst har det afgørende for Familierettens afgørelse været, at M ikke nok med har forhindret B's samvær med F, at hun som følge heraf ovenikøbet har forhindret B's skolegang. Ligesom dom U.2020.3854H vedrørte denne sag også en sag om grov samværschikane, hvor beskyldninger om vold blev afvist. I begge sagerne havde tvangsbøder og fastsættelse af erstatningssamvær ikke kunne sætte en stopper for de grove hindringer af samværet. Til gengæld var B i denne sag en pige på 7 år og ikke 3 år, som drengen i dom U.2020.3858H, hvilket må have gjort rettens afgørelse om overflytning af bopælsretten til F mindre indgribende. For desto ældre barnet er, desto lettere vil domstolene have ved at idømme et bopælsskift ud fra et langsigtet perspektiv om barnets bedste.

Først 4 måneder senere, den 1. oktober 2020, ophævede Østre Landsret den fælles forældremyndighed og tillagde den F alene, ud fra flere af de samme hensyn som Højesteret en måned forinden i U.2020.3854H havde lagt til grund for deres afgørelse. Landsrettens begrundelse for at ophæve forældremyndigheden var, at forældrene heller ikke på sigt vurderedes at være i stand til at samarbejde om B. Dertil blev det til F's fordel, at F bedst ville kunne sikre at B fik en fast base og kom i skole, samt at henvendelserne fra skolen og offentlige myndigheder blev besvaret. Men vigtigst af alt, at B's kontakt til begge sine forældre blev bevaret, og samværet fungerede. Dog bør det nævnes, at Østre Landsret, i

modsætning til Højesterets afgørelse i U.2020.3854H, i denne dom fastsatte kontaktbevarende samvær mellem B og M ud fra vigtigheden af at B's tætte relation til sin mor skulle bevares.

5.3.2 Sag nr. 2 - Tfa2021.145

I sagen Tfa2021.145 havde faderen F et ønske om at få forældremyndigheden over sin søn B alene eller subsidiært fælles forældremyndighed med barnets mor M, som hidtil havde haft eneforældremyndighed over B, dreng født i 2015. M havde igennem en længere periode ændret på aftalen om samvær, hvor B skulle afhentes andre steder end oprindeligt, og B fra tid til anden ikke blev afleveret til samvær med F af uforklarlige og usammenhængende årsager. F nedlagde påstand om, at få forældremyndigheden over B med henblik på at etablere en 7/7 ordning, for at B kunne opnå ligelig kontakt mellem sine forældre.

Forældrene havde haft et turbulent forhold og var gået fra hinanden, allerede inden F blev bekendt med, at M var gravid med B. Konfliktniveauet mellem dem var højt i en sådan grad, at M nægtede at tale med F, og al kommunikation bestod af skriftlige hverdagsorienteringer mellem dem i kontaktbog samt akutte telefon i nødsituationer. En kommunikationsform som flere gange havde givet anledning til uoverensstemmelser imellem dem. For retten afgav M forklaring om, at problemet med samværet alene skyldtes, at F pressede hende og ikke anerkendte hende, F respekterede hende ikke og den tætte relation M har til B.

Ifølge den børnesagkyndig undersøgelse var M en god og kærlig mor, men hun påvirkede B ved at trække sine egne følelser, behov og meninger overfor F ned over B. Hvilket havde medført, at han forsøgte at holde sit liv hos forældrene separate for at kunne eksistere i forældrenes konflikt. B var en glad dreng i trivsel, men som virkede mere bedreviddende end andre børn på samme alder. Dette kan begrundes i, at B indtil 2-årsalderen var blevet passet af sin mor i hjemmet, og at han var vant til altid at skulle udtrykke sig for at blive hørt. I den børnesagkyndige undersøgelse fandt psykologen derfor det gavnligt, at F fik del i forældremyndigheden.

Familieretten i København lagde vægt på, at kommunikationsproblemerne, herunder uoverensstemmelserne om kommunikationsformen, ikke var i et sådant omfang, at samarbejdsproblemerne var uovervindelige, og at den børnesagkyndige undersøgelse anbefalede, at F fik del i forældremyndigheden. Familieretten fandt, at der skulle være fælles forældremyndighed, og at B fortsat skulle have bopæls hos M, idet M var B's primære omsorgsperson, som B havde haft den største tilknytning til. Samtidig bestemte familieretten, at B's samvær med F skulle optrappes, jf. forældreansvarslovens § 19 og § 21. Familierettens afgørelse fra den 28. august 2020 blev anket af F til Landsretten.

For landsretten den 16. november 2020 blev det afgørende for sagens udfald at samarbejdsproblemerne mellem B's forældre var skadeligt for B, hvilket talte imod familierettens afgørelse om fælles forældremyndighed. Landsretten lagde vægt på den børnesagkyndige undersøgelse, som understøttede parternes afgivende forklaringer. M fandtes ansvarlig for de svære samarbejdsproblemer, idet hun ikke udviste forståelse for, at B skulle have kontakt til sin far og have mulighed for at opbygge et meningsfuldt forhold til begge sine forældre. Landsretten fastslog, at F væsentlig måtte anses for at være bedre egnet til at varetage samarbejdet, sikre B's kontakt til begge forældre og B's trivsel. Landsretten var ikke enig i familierettens dom, og tillagde F forældremyndigheden alene, uanset at M hidtil havde været B's primære omsorgsperson, jf. forældreansvarslovens § 14, stk. 1, jf. §§ 1 og 4. Samvær mellem M og B blev fastsat, jf. forældreansvarslovens §§ 19 og 21, jf. §§ 1 og 4.

Familierettens dom blev afsagt 1 uge inden højesterets afgørelse i U2020.3854H. I modsætning til Højesteretsdom fandtes der i denne sag ikke grund til at afvise fælles forældremyndighed, da forældrenes samarbejdsproblemerne ikke vurderedes at være ”i et sådant omfang”. Familieretten vurderede, at forældrene ville være i stand til på længere sigt at samarbejde om B, og F fik derfor del i forældremyndigheden. Dette selvom forældrenes kommunikation var sparsom, og forældrene ikke kunne blive enig om kontaktformen. Ligesom i flere af dommene før U2020.3854H blev en del af praksis, begrundede familieretten afgørelsen om bopæl ud fra et kortsigtet perspektiv om, hvad der måtte anses for at være barnets bedst. Nærmere bestemt lagde familieretten vægt på, at M som B's primære

omsorgsperson var den, som B havde den stærkeste tilknytning til. Familieretten inddragede dermed ikke oplysninger fra den børnesagkyndige undersøgelse, som viste, at M havde en tendens til at trække sine egne følelser og behov ned over B, og at B, for at være i forældrenes konflikt, forsøgte at separere sine tilværelser hos forældrene. Familieretten må have lagt vægt på, at M, ifølge den børnesagkyndiges undersøgelse, overordnet virkede som en god og kærlig mor for B. Den børnesagkyndige undersøgelse af bopælsforælderen var langt mere positiv, end den som fremgik af U2020.3854H.

I landsretten blev sagen afgjort 2 måneder efter Højesteret afsagde dom i U2020.3854H. I denne afgørelse gjorde landsretten klart, at denne nærmere bestemt vedrørte svær samværschikane, og at der hverken var tale om massiv eller grov samværschikane som domstolene normalt plejer at benævne samværschikane, når chikanen er udover det sædvanlige. Det kan formentlig ikke siges, hvad Landsretten helt præcist har ment med denne nye betegnelse. Men det, Landsretten må antages at have ment, må være, at der forelå grov samværschikane. Denne samværschikane sag handlede mere om, at aftalen om samværet ikke fungerede efter hensigten, end hvorvidt samværet ikke blevet opretholdt, som gjorde sig gældende i U.2020.385H. Sagen omhandlede samværschikane i den forstand, at F aldrig kunne vide sig sikker på, hvor og hvornår han kunne afhente B til samvær. Men Landsretten vurderede alligevel, at M's manglende samarbejdsvilje og modvilje mod samværet, resulterede i at samværschikanen var så svær og uovervindelig karakter, at det var tilstrækkeligt grundlag for Landsretten til at overføre forældremyndigheden fra M til F, og dermed også B's bopæl. Landsretten vurderede således barnets bedst ud fra et fremtidsorienteret hensyn. Dette uanset B kun var 5 år gammel, og han det meste af sit liv havde haft bopæl hos M. I modsætning til U2020.385H var der i denne sag ikke tale om ulovlig børnebortførsel, og B havde ikke forinden haft bopæl hos F i en periode. Men omvendt var B i denne afgørelse 5 år ældre, end var tilfældet i U.2020.3854H, hvor B var 3 år, men bopælen stadig blev overflyttet. Meget tyder derfor på, at domstolene er begyndt at tillægge børnenes alder og det kortsigtede perspektiv mindre vægt i bedømmelsen af, hvad der er til barnets bedste.

Selvom Tfa2021.83 og Tfa2021.145 resultere i samme afgørelse som Højesteret nåede frem til i U.2020.3854H, så har disse domme en lavere præjudikatværdi med landsretten som sidste instans. Alligevel giver dommene et praj om på, at en ændring af praksis er undervejs, hvilket taler for, at U.2020.3854H et paradigmeskift, men kun såfremt det er en opfattelse, der vil vise sig at fortsætte for fremtidige afgørelse om grov samværschikane, herunder forældremyndighed og bopæl.

Kapitel 7 – Konklusion

Samværschikane er langt fra et sjældent fænomen i forældrenes kamp om børnene.¹²³ Hvert år ender tusindvis af danske skilsmisser i en kamp om børnene, og alene sidste år mistede 300 børn kontakten til deres mor eller far i en skilsmissekonflikt.¹²⁴ Det er en alvorlig og meningsløs konflikt for den forælder, som samværschikanen går ud over - men særligt går det ud over barnet, når bopælsforælderen uden påviselige grunde har forsøgt eller forhindret samværsforælderen kontakt til barnet.¹²⁵

Samværschikane kan ses i mange former og udformninger, det for eksempel i situationer hvor bopælsforælderen nægter at udlevere barnet til samvær, melder barnet syg, bortføre eller går under jorden med barnet, kommer med påstande om at samværsforælderen har krænket barnet, på anden måde været voldelig eller ustabil. Beskyldningerne kan være alt lige fra påstande om samværsforælderen er misbruger, voldelig, psykisk syg, uligevægtig eller har en kriminel baggrund. Samværschikane er, når bopælsforælderen bruger alle tænkelige kneb for at afbryde samværsforælderen kontakt til barnet. Men chikanen er ikke nødvendigvis kun énvejs, den ene forælders chikane kan i nogle tilfælde henføres til den anden forælders chikane som en form for modangreb. Det vil sige situationer, hvor der er tale om samværschikane og samarbejdschikane i den samme sag. Dette kan formentlig skyldes, at forældrene i disse sager ofte har en lang række mere alvorlige og sociale udfordringer udover forældrenes konflikt om samvær.

Samværsforælderen retsstilling og barnets relation til samværsforælderen har længe været overskygget af barnets relation til den primære omsorgsperson. Politikerne har i årevis forsøgt at dæmme op for denne samværschikane, for at barnet kan have både far og mor til stede som en naturlig del af barnets liv. I 2012 og 2015 indførtes de såkaldte *chikanepakker* med dette formål, og som noget nyt indførtes i 2019 det nye familieretlige system.

Imidlertid har domstolene i flere år været tilbageholdende med at tillægge samværschikane afgørende betydning i sager om forældremyndighed, da sagerne om samværschikane ofte er komplekse og problemfyldte, og bygger på flere modsætningsfyldte hensyn end ensartede hensyn. Til gengæld har domstolene ofte dømt til fordel for den chikanerende forælder ved at ophæve den fælles forældremyndighed og lade bopælsretten forblive hos denne begrundet i forældrenes manglende samarbejdsevne. Dette ud fra et hensyn om, at det er til barnets bedste, at barnets bopæl forbliver hos den af forældrene, som barnet har den stærkeste tilknytning til, og som er barnets primære omsorgsperson. Men meget tyder på, at en ny tendens i praksis er undervejs, og højesteretsdommen fra den 8. september 2020 er domstolenes forsøg på et paradigmeskifte.

Højesteretsdommen fra den 8. september 2020 er et skridt i den rigtige retning, og den skaber håb for fremtidens chikanerammede børn og forældre, om at gode forældreevner og samarbejdsevner belønnes. For i modsætning til tidligere afgørelser, kan forældrenes samarbejdsevne nu få afgørende betydning for, hvem af forældrene der tillægges forældremyndigheden og bopælsretten. Dommen skal ses som en klar advarsel til enhver

¹²³ (Retsadvokaterne, u.d.)

¹²⁴ (Bjerre & TV2, 2022, s. Episode 1)

¹²⁵ (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 12, punkt 2.2)

forælder, om at samværschikane kan få alvorlige konsekvenser, da det værst tænkeligt kan medføre, at retten vurderer, at den chikanerende forælder ikke er den rette til at tage vare på barnet. Dommen har sat sit præg på flere af de ny afsagte domme om samværschikane. Det ses i Tfa2021.83 og Tfa2021.145, hvor forældremyndigheden blev overført til samværsforælderen grundet bopælsforælderen manglende samarbejdsevne og grove samværschikane.

Fremadrettet venter en tid, hvor domstolene skal være påpasselig med ikke at give forældremyndigheden og bopælsretten videre til samværsforælderen, udelukkende fordi bopælsforælderen udøver samværschikane. Særligt i de tilfælde hvor bopælsforælderen har god grund til at frygte samværsforælderen og udøver grov samværschikane. Domstolene skal til enhver tid have barnets bedste for øje.

Princippet om barnets bedste, er en retlig standard, som ændrer sig med tiden i takt med værdinormerne og opfattelserne i samfundet, og som er et meget kompleks, bredt og flersporet hensyn, som til tider kan være modsætningsfyldt. Et princip som er implementeret i forældreansvarslovens § 4, men som ikke indeholder en definition for, hvordan begrebet skal forstås. Dommerne og sagsbehandlerne er derfor efterladt i et tomrum, og de må hente hjælp fra vejledningen til forældreansvarsloven, forarbejder til loven og retspraksis. Barnets bedste er et individuelt skøn, som bygger på teorier fra flere forskellige parametre, teorier og diskurser, og vurderingen kan derfor variere alt efter øjnene, der ser. Det er et problem ud fra et retssikkerhedsmæssig hensyn om, at loven skal være ens for alle.

Samlet set er samværschikane et fænomen, som i forståelsen af barnets bedste altid vil være under udvikling. Barnets kontakt til den anden forælder har fået en anden betydning i dag end tidligere, men selvom det ikke altid er det afgørende hensyn i vurderingen af barnets bedste, så vil det som et af hovedprincipperne i forældreansvarsloven, altid skulle tages hensyn til barnets kontakt til den anden forælder i vurderingen af barnets bedste.

Litteraturliste

- Adolphsen, C. (2018). *U.2018B.83 - Barnets ret til (at blive fri for) at blive hørt*.
- Adolphsen, C., Hartoft, H., Marschall, A., & Grumløse, S. P. (2019). Barn nr. 3-4 2019. Norsk senter for barneforskning (NOSEB).
- Berlingske. (14. 12 2015). *Kronik: Nåh, hej, far, du er her forresten også*. Hentet fra berlingske.dk: <https://www.berlingske.dk/kronikker/naah-hej-far-du-er-her-forresten-ogsaa>
- Bille, A. (1997). Samvær og forældremyndighed i historisk belysning. *Ugeskrift for Retsvæsen*. Vejle Statsamt: Karnov Group.
- Bisgaard, M., Nielsen, V. L., & Pedersen, M. J. (2021). *Køn og ulighed i samværsager*. Aarhus Universitetsforlag.
- Bjerre, L., & TV2 (Instruktører). (2022). *Med børnene som våben* [Film].
- Bækgaard, V. (28. 10 2020). <http://boernogsamvaer.dk/>. Hentet fra Landsforeningen Børn og Samvær : <http://boernogsamvaer.dk/foraeldremyndighed-over-b1-paa-knap-3-aar-overfoert-fra-m-til-f-paa-grund-af-samvaerschikane-hoejesterets-dom-af-8-september-2020-utrykt- endnu/?fbclid=IwAR2rSpWBbICVlHcM42mNzlf7no5zKYh6bu15vOGVFqKpJwJfJCTpH057CEI>
- Børns Vilkår. (2022). *SkilsmisseGuiden: Når samarbejdet er svært*. Hentet fra Børns Vilkår: https://bornsvilkar.dk/skilsmisseguiden/naar-samarbejdet-er-svaert/?fbclid=IwAR2_AXi-U2km7INFRT64qW_rI2PCqIrBAHbrVoloi23PHPTMiJ7gal6zQb8
- Dahl, K. M. (2020). *Forældres tilfredshed med de familieretlige myndigheder - 1. opfølgning af udvikling efter reform af området i april 2019*. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd på foranledning af Social- og Indenrigsministeriet.
- Danmarks Domstole. (1. 12 2021). *domstol.dk*. Hentet fra Danmarks Domstole: <https://domstol.dk/alle-emner/familieret/mine-foraeldre-flytter-fra-hinanden/>
- Danmarks Statistik . (2020). *Mænd og familier*. Danmarks Statistik .
- Danmarkshistorien.dk. (9. 9 2021). *Retshistorie hvad er det?* Hentet fra Danmarks historien: <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/retshistorie-hvad-er-det/>
- Domstole, D. (17. 2020 2020). *Udlevering af et barn*. Hentet fra domstol.dk: <https://www.domstol.dk/alle-emner/familie-og-skilsmisse/udlevering-af-et-barn/>
- Familieretshuset. (2022). <https://familieretshuset.dk/>. Hentet fra About the Agency of Family Law: <https://familieretshuset.dk/en/the-agency-of-family-law/about-the-agency-of-family-law>
- Folketinget. (4. 6 1969). Lov om ændring af myndighedsloven. *Lovforslag som fremsat*. Folketingstidende.
- Folketinget. (26. 4 2006-2007). Betænkning over lovforslag 133 til forældreansvarsloven. *Folketinget*. Folketingstidende.
- Folketinget. (31. 1 2006-2007). Lovforslag 133 til forældreansvarsloven. *Folketinget*. Folketingstidende.

- Folketinget. (13. 4 2012). Lovforslag nr. 157 - Lov om ændring af forældreansvarsloven, retsplejeloven og lov om Det Centrale Personregister. *Lovforslag som fremsat*. Folketingstidende A.
- Folketinget. (17. 12 2014). Lovforslag nr. 103 - Lovforslag om ændring af forældreansvarsloven og retsplejeloven. *Folketinget*. Folketingstidende.
- Folketinget. (9. 1 2019). Lovforslag nr. L 137 - Forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven. Folketingstidende A .
- Folketingets retsudvalg. (2011-2012). *Evaluering af forældreansvarsloven*. Familiestyrelsen.
- Legal Desk. (22. 11 2021). *legaldesk.dk*. Hentet fra Legal Desk: <https://www.legaldesk.dk/artikler/familieretshuset>
- Lovforslag som fremsat - Lov nr. 133 - Forslag til forældreansvarsloven . (31. 1 2007). Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender.
- Lund-Andersen, I. (11 2021). *Commission on European Family Law, country reports Denmark, Update 2021: Danish Report and Danish Legislation*. Hentet fra <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Denmark-Lund-Andersen.pdf>
- Lund-Andersen, I., & Asmussen, I. H. (2022). *Festskrift til Linda Nielsen*. DJØF/Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Mieth, C. (11. 3 2015). *Samværschikane/samarbejdsschikane - Et problem vi må til livs*. Hentet fra Retsadvokaterne: <https://retsadvokaterne.dk/samvaerschikanesarbejdsschikane-et-problem-vi-maa-til-livs/>
- Munk-Hansen, C. (2017). *Den juridiske løsning* . Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Munk-Hansen, C. (2018). *Retsvidenskabsteori*. DJØF Forlag.
- Olsen, A. L. (13. 2 2020). *Fald i skilsmisser blandt par med og uden børn*. Hentet fra Danmarks Statistik: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=30085>
- Ordnet.dk. (u.d.). *Ordnet.dk*. Hentet fra paradigmeskifte: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=paradigmeskifte>
- Ottosen, M. H. (2004). *Samvær og børns trivsel*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M. H. (2004). *Samvær til barnets bedste? Om regler og praksis på samværsområdet*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Pedersen, K. P. (1. 2 2009). *Overøvrighed*. Hentet fra Den Store Danske: <https://denstoredanske.lex.dk/over%C3%B8vrighed>
- Retsadvokaterne. (u.d.). *Samarbejdsschikane*. Hentet fra Retsadvokaterne: <https://retsadvokaterne.dk/samarbejdsschikane/>
- Retsadvokaterne.dk. (28. 10 2020). *Ny højesteretsdom om samværschikane kan få betydning for hvem, der tillægges forældremyndigheden*. Hentet fra Retsadvokaterne.dk: <https://retsadvokaterne.dk/ny-hoejesteretsdom-samvaerschikane-kan-faa-betydning-for-hvem-der-tillaegges-foraeldremyndigheden/>

Social- og Indenrigsministeriet. (20. 12 2020). Forældreansvarsvejledningen nr. 10064. *VEJL nr. 10064*. Retsinformation.

Socialministeriet. (7. 11 2018). Lovbekendtgørelse nr. 1256. *Bekendtgørelse af forældreansvarsloven*. Lovtidende A.

Udvalget om Forældremyndighed og Samvær. (2006). Betænkning nr. 1475 - Barnets perspektiv. Nordisk Bog Center A/S.

Vestergaard, B. (26. 9 2019). *Hvor meget samvær, hvornår (børn under 6 år)?*. Hentet fra Familieregler.dk: <https://www.youtube.com/watch?v=9A9TOAE-T6A>

Wróblewski, M. R. (24. 9 2020). *Ny dom varsler nyt syn på børn, forældre og specielt fædres ret til samvær*. Hentet fra K-News: <https://www.k-news.dk/nyheder/ny-dom-ved-hoejesteret-viser-hvordan-vi-ser-p%C3%A5-boern-og-foraeldre-i-dag-og-specielt-faedres-ret-til-samvaer>

Aarup, E. (17. 11 2020). *Artikel: Nye regler skal dæmme op for samarbejdschikane*. Hentet fra ast.dk: <https://ast.dk/born-familie/artikler/foraeldremyndighed-og-samvaer/artikel-nye-regler-skal-daemme-op-for-samarbejdschikane>

Retspraksis:

Tfa2010.211

Tfa2010.262

Tfa2010.280/2

Tfa2010.350

Tfa2010.736

Tfa2012.303

Tfa2013.363/2

Tfa2013.612

Tfa2015.99

Tfa2016.46

Tfa2016.179/2

Tfa2016.203

Tfa2018.13

Tfa2020.260/2

U2020.3854H

Tfa2021.83

Tfa2021.145

Ordoptælling ? ×

Statistik	
Sider	45
Ord	22.445
Tegn (uden mellemrum)	121.205
Tegn (med mellemrum)	143.638
Afsnit	280
Linjer	1.716

Medtag tekstfelter, fodnoter og slutnoter

Luk